БЕЛАРУСКАЯ МАЛАДЗЁЖНАЯ ГАЗЕТА

ЧЫРВОНАЯ Змена

ВЫДАЕЦЦА З 1921 ГОДА

ВЫХОДЗІЦЬ ПА ПЯТНІЦАХ

№ 30 (13562)

20 — 26 ліпеня 1992 года

Кошт 3 рублі.

27 ліпеня. У гэты дзень два гады таму быў абвешчаны дзяржаўны суверэнітэт Беларусі. Пазней, у верасні 1991 года, мы атрымалі свой Дзяржаўны сцяг і герб. Цяпер чакаем новы Дзяржаўны гімн. Цяжка сказаць, чаго болей - смутку ці радасці — прынеслі першыя гады самастойнасці народу Беларусі. Але ў панядзелак у нас будзе Свята. Людзі ўскладуць кветкі да помнікаў і абеліскаў, а ў Дзяржфілармоніі з гэтай нагоды адбудзецца святочны канцэрт.

Што думаюць пра 27 ліпеня паэт Сяргей Законнікаў, сакратар ЦК СМБ А.Фядута і былы "афганец" А.Манкевіч, вы даведаецеся на старонцы

2.

А мемуары былога старшыні рады Беларускай народнай рэспублікі В.Жук-Грышкевіча "25-га сакавіка" чытайце на старонцы

14.

ПРАЦА — НЕ АБАВЯЗАК, А ПРЫВІЛЕЯ?

Думаю, ніхто не пажадае зараз апынуцца за прахадной завода, за дзвярыма ВНУ ці іншай установы ў выніку скарачэння штатаў, а дакладней — беспрацоўя, таго, што яшчэ ўчора мы ў адзін голас называлі "перажыткам капіталізму".

У Савеце Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі на праспекце Машэрава, 21 у Мінску — ажыўленне з раніцы і да позняга вечара. Людзі ідуць сюды, каб знайсці абаронцаў сваіх законных правоў на працу. Ужо сёння спынены дзесяткі цэхаў і ўчасткаў на Мінскім трактарным заводзе і Баранавіцкім заводзе станкапрылад, на віцебскіх "Эвістары" і заводзе імя Кірава, на аршанскім "Чырвоным барацьбіту" і полацкім "Вымяральніку"... Рабочыя тут адпраўлены ў адпачынак. Аднак неўзабаве ж пара водпускаў скончыцца і тады... пачнецца тое самае скарачэнне штатаў.

Дапамогу ж ад дзяржавы па беспрацоўю зможа атрымаць далёка не кожны. Ужо цяпер з 7 тысяч чалавек, якія звярнуліся па яе, аформлены як беспрацоўныя толькі 5400. Астатнім было адмоўлена.

А.МЯСНІКОЎ.

"МАЗы" — КАЛГАСАМ

Набліжаецца пара ўборкі. Перад вёскай усё вастрэй паўстае праблема няхваткі машын. А дапамагчы ім у гэтай бядзе можа толькі горад. З гэтай нагоды генеральная дырэкцыя Мінскага аўтамабільнага завода прыняла пастанову, згодна з якой дзвесце новенькіх "МАЗаў" па зніжаных цэнах будуць прададзены калгасным і саўгасным гаспадаркам, якія адчуваюць вострую патрэбу ў тэхніцы. Чым быў выкліканы такі шырокі жэст?

З просьбай пракаменціраваць гэты факт мы звярнуліся да Валянціна Аркадзьевіча Гурыновіча, намесніка генеральнага дырэктара ВА "БелаўтаМАЗ", які адказаў, што такі крок накіраваны на тое, каб дапамагчы калгасам. А таму дзвесце машын будуць прададзены прыкладна за 640 тысяч рублёў кожная (у той час, як поўны кошт адной машыны — 953 тысячы). Як бачым, у наш час, калі на ўліку кожная капейка, такая дапамога акажацца вельмі і вельмі істотнай.

В.А.Гурыновіч дадаў, што машын па зніжанай цане не хопіць для ўсіх жадаючых. Але факт ёсць факт. І іншым прадпрыемствам таксама пажадана было б падтрымаць ініцыятыву "мазаўцаў".

Стоп-факт

ТАКСІ НА МЯЖЫ... ВЫМІРАННЯ

Вось ужо некалькі месяцаў жыхары і госці Мінска (ды і іншых беларускіх гарадоў) шарахаюцца ва ўсе бакі ад паслуг таксістаў: палохаюць жахлівыя цэны. Гэта і нядзіўна, таму што тарыфы на праезд проста жудасныя, нават пры сённяшніх цэнах (пасадка — 6 рублёў, 1 км праезду — 6 рублёў, гадзіна прастою ў кліента — ажно 60!). Але такія тарыфы, як выявілася, існуюць не ўсюды.

Так, адміністрацыя аўтапарка № 3 г.Барысава вырашыла пакуль што ўстрымацца ад увядзення такіх высокіх цэн за праезд у таксі. Як паведаміў Аляксандр Іванавіч Лобан, намеснік дырэктара аўтапарка, прычына такой асцярожнасці — страта пасажыраў у перспектыве і невыкананне таксістамі плана. Таму абслугоўваюць людзей тут пакуль што па старых тарыфах (пасадка ў таксі і праезд аднаго кіламетра — па 4 рублі, а гадзіна прастою ў кліента — 40 рублёў). У ліпені вырашана было крыху павялічыць план, каб паменшыць страты прадпрыемства. "Калі мы павысім цэны, — сцвярджае А.І.Лобан, — людзі пабягуць да ўладальнікаў прыватных машын, якія прапануюць свае паслугі за 4—5 рублёў (за кіламетр). А мы застанёмся ні з чым. Але калі цэны на паліва, запчасткі, шыны будуць расці, то са жніўня ўсё ж новыя 6-рублёвыя тарыфы прыйдзецца ўвесці, інакш мы проста загінем".

Франц ЛЯВІЦКІ.

ДАЕШ "АЛЬТЭРНАТЫВУ"?

У Барысаве паўгода таму, акрамя заводскіх шматтыражак, была толькі адна газета — "Адзінства" — орган райсавета народных дэпутатаў. Але калектыў гэтай газеты не падтрымаў справай маналітнасць назвы і ў хуткім часе частка журналістаў аддзялілася. Так з'явілася незалежная барысаўская газета "Альтэрнатыва". Глеба для стварэння новых выданняў, падобна на тое, аказалася ўрадлівай, і вось у пачатку ліпеня гэтага года ўпершыню пабачылі свет "Борисовские новости". Калі першыя дзве з вышэйназваных газет займаюць нейкія палітычныя пазіцыі, то "БН" узялі курс на асвятленне свецкага жыцця, тут вырашана змяшчаць матэрыялы "пра ўсё".

СВЕТ У КРОПЛІ РАСЫ

21 ліпеня ў Мінску, у Доме мастацтваў, адбылося адкрыццё выставы, якая аб'яднала творы двух выдатных нямецкіх мастакоў — фатографа Петэра Медзе і скульптара Хейнца Кнефелькампфа. Творчасць іх аб'ядноўвае адна рыса: і адзін, і другі імкнуцца знайсці і паказаць у малым касмічныя формы, раскрыць свет замкнутай прасторы, праз мікрасвет вывесці чалавека да макрасвету.

Прадстаўляе выставу фонд "Дзецям Чарнобыля".

З.ЛУКАШУК.

"КІНА НЕ БУДЗЕ?!"

"З усіх мастацтваў найважнейшым для нас з'яўляецца кіно!". Так сказаў сам Ленін, а транспаранты з гэтымі словамі ўпрыгожвалі і ўпрыгожваюць яшчэ і сёння сельскія клубы і дамы культуры, гарадскія кінатэатры і нават алеі паркаў.

Вось мы і вырашылі пацікавіцца: чым жыве "важнейшае з мастацтваў" сёння, ва ўмовах рынку, прыватызацыі, а галоўнае — дзяржаўнай незалежнасці Рэспублікі Беларусь. І адкрылася карціна, якую інакш як жахлівай не назавеш.

На кінастудыі "Беларусьфільм" цішыня. Зачынена на замкі большасць кабінетаў і павільёнаў. "Забастоўка", — падумалася адразу. "Не", — адказаў вахцёр. "Творчы калектыўны водпуск?" — "Таксама не". Дык што ж?

Аказваецца, беларускія "кіношнікі" — на раздарожжы. Падхапіўшы ў свой час прынцыпы гарбачоўскай перабудовы (прабач, чытач, тут патрэбен каментарый: маецца на ўвазе, вядома ж, Міхаіл Сяргеевіч Гарбачоў, а не дырэктар кінастудыі "Беларусьфільм" Уладзімір Яфімавіч Гарбачоў), тут таксама вырашылі падзяліць спачатку маёмасць. У выніку замест "Беларусьфільма" з'явіліся тры самастойныя студыі мастацкага кіно — "Дыялог", "Кадр" і студыя імя Тарыча. Здаецца, не так і дрэнна гэта. Але вось разваліўся Саюз ССР, а з ім — і Дзяржкіно краіны. Урад Беларусі змог выдзеліць кінастудыі ўсяго толькі 32 мільёны рублёў (на цяперашні час гэтага хопіць толькі на тры кінакарціны), і паколькі іх, гэтыя грошы, падзяліць ужо практычна немагчыма, названыя вышэй студыі зноў пабеглі пад адзін дах...

Дык што атрымліваецца: няўжо, як кажуць у народзе, "кіна не будзе?" "Будзе, але не так хутка!", — цвёрда паабяцаў мне і чытачам "Чырвонай змены" адзін з чыноўнікаў "Беларусьфільма", які чамусьці пажадаў, каб імя і прозвішча яго не называлі...

Кіно!

А вось і прыемная навіна. Урад рэспублікі знайшоў яшчэ адну магчымасць і мэтавым прызначэннем выдзеліў "цэлы" мільён для дубліравання на беларускую мову мультыплікацыйных фільмаў.

Уяўляеце: незабаве з экрана "загаворыць" па-беларуску Воўк і Заяц, Сцяпашка і Віні-Пух.

Кіно?..

Кіно!!!

А.МЯСНІКОЎ.

Неруш

ХВОРЫЯ ВАДАЁМЫ

Жыхары сталіцы даўно ўжо заўважылі, напэўна, як вада ў Свіслачы становіцца менш і менш празрыстай. А ў апошні час на паверхні яе з'яўляецца ўсё больш усялякіх водарасцей. А прычына даволі празаічная — з-за недахопу энергіі не працуе адна з трох помпаў на вадапомпавай станцыі Вілейскага вадасховішча, адкуль вада падаецца ў Мінск і навакольныя вадаёмы. Як паведамілі ў гарадской санэпідэмстанцыі, вынікі праверкі паказалі, што ў сталічных і навакольных вадаёмах утрыманне кішэчнай палачкі перавышае норму ў 24 разы. Даследаванні вады на хваробатворныя мікробы таксама не прынесла суцяшальных вынікаў. У горадзе рэгіструецца да 300 кішэчных атручванняў на тыдзень. Значная частка з іх — па прычыне забруджвання вады. Па той жа прычыне забаронена купанне ў забруджаных вадаёмах. Што датычыць падачы вады ў кватэры, то тут жыхары горада могуць супакоіцца: 2/3 вады падаецца з падземных крыніц, астатняя — са спецыяльнага вадаёма Вілейска-Мінскай воднай сістэмы. Усе гэтая вада, якая праходзіць праз спецыяльную ачышчальную сістэму, адпавядае патрабаванням, што прад'яўляюцца дзяржаўным агульнасаюзным стандартам.

Анонс **УВАГА! НЕ ПРАЙДЗІЦЕ МІМА!** *Анонс*

Беларускае таварыства інвалідаў па зроку і часопіс "Зрок" сумесна з Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніяй РБ у кастрычніку-лістападзе гэтага года праводзяць дабрачынныя тэлеаўкцыёны "Ад сэрца да сэрца", сродкі ад якіх пойдуць на будаўніцтва першага ў рэспубліцы рэабілітацыйнага цэнтра для невідушчых.

БелТІЗ налічвае больш за 19 тысяч чалавек. Штогод да 600 грамадзян рэспублікі страчваюць працаздольнасць, атрымліваючы інваліднасць па зроку. Гэтым людзям вельмі неабходна псіхалагічная, працоўная рэабілітацыя — адаптацыя да новых няпростых умоў жыцця. Будаўніцтва, пачатак якога запланаваны на 1992 год, пад пагрозай зрыву ў сувязі з яго катастрафічным падаражэннем. БелТІЗ не ў стане ў адзіночку весці гэта жыццёва важнае будаўніцтва. Неабходна фінансавая дапамога.

Просім вас адгукнуцца на наша запрашэнне і ахвяраваць у фонд Рэспубліканскага рэабілітацыйнага цэнтра для тых, хто не бачыць, прадукцыю вашага прадпрыемства або стаць спонсарам тэлеаўкцыёну. Ваш удзел будзе ўзнагароджаны тэлевізійнай рэкламай.

Спадзяёмся, што вы не застаняцеся абыякавымі да чужой бяды.

Чакаем вашай заяўкі на ўдзел да 15 жніўня г.г.

Адрас: 220004, г.Мінск, вул.Вызвалення, 9, тэл.26-88-88, 26-86-00.

Разліковы рахунак: дырэкцыя РРЦ БелТІЗ: 200609233 у гарадской дырэкцыі Мінскбізнесбанка ў г.Мінску, МФО 153001764.

Валютны разліковы рахунак таварыства: 069070080 001 у Знешэканомбанку г.Мінска, МФО 153001226.

А.І.НЯТЫЛЬКІН,
народны дэпутат
Вярхоўнага Савета
Рэспублікі Беларусь.

А.Г.СТАЛЯРОЎ,
старшыня Нацыянальнай
дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі
Рэспублікі Беларусь.

Нацыянальны архіў

Не — ідэалагічнай акупацыі

14 ліпеня ўправа маладзёжнай беларускай арганізацыі Выбранецкія шыхты прыняла пастанову, у якой прапанавала звярнуць увагу грамадскасці на ідэалагічную акупацыю Рэспублікі Беларусь з боку суседніх дзяржаў. Найпершая задача — вызваленне духоўнае, разбурэнне міфа пра спрадвечную беларускую рахманасць і "плугаватасць". Вяртанне да каранёў дапаможа даведацца, зразумець і абнавіць нашу сістэму пабудовы дзяржавы і старажытнага нацыянальнага згадвання, дзякуючы якой захаваны сёння наш этнас і яго асаблівасці.

Радасць у смутку

Днямі Яго Святасць Алексій II, найсвяцейшы патрыярх Маскоўскі і ўсея Русі, благаславіў будаўніцтва на Беларусі Храма-помніка ахвярам чарнобыльскай катастрофы ў гонар Іконы Боскай маці "Всех скорбящих радостей".

Фінансаванне ўзялі на сябе Мінскі аўтазавод, 407-ы завод, іншыя прадпрыемствы і арганізацыі. Прыносяць грошы з небагатых пенсій і прыхаджане, у асноўным, бабкі ды дзядкі. І хоць будынка яшчэ няма, багаслужэнні тут, на вуліцы Прытыцкага ў Мінску, адбываюцца кожную нядзелю.

А.МЯСНІКОЎ.

КУР'ЕР ТЫДНЯ

Сяргей ЗАКОННІКАЎ, паэт:

– Якія пачуцці выклікае ў мяне Свята незалежнасці? Вядома, самыя станоўчыя. Але пакуль што наша незалежнасць не напоўнена канкрэтным зместам ні ў галіне эканомікі, ні ў галіне культуры. І кожны беларус павінен імкнуцца рабіць усё магчымае, каб ажыццявіць гэта. Тыя ж, хто працуе ў галіне культуры, літаратуры, павінны давесці да людзей, што ў нас ёсць багатая духоўная спадчына, прыгожая родная мова.

Андрэй МАНКЕВІЧ, намеснік старшыні Мінскай асацыяцыі ветэранаў вайны ў Афганістане:

– Шчыра кажучы, менавіта ў мяне гэтае свята ніякіх асаблівых патрыятычных пачуццяў не выклікае. Мне здаецца, што дзяржаўны суверэнітэт існуе толькі на паперы. Для мяне, зрэшты, як і для многіх ветэранаў Афганістана, амаль нічога не змянілася. Я наогул не адчуваю, што жыву ў самастойнай краіне, якая завецца Беларуссю. Мне здаецца, што значная колькасць людзей зусім не ведае пра Свята незалежнасці...

Аляксандр ФЯДУТА, першы сакратар ЦК Саюза моладзі Беларусі:

– Сёння, калі былыя ідэалы парушаны, патрэбны святы, якія аб'ядналі б народ. Адно з іх – гэта Дзень незалежнасці. Да гэтага свята можна адносіцца па-рознаму. Зараз ідзе шмат спрэчак аб тым, што Днём незалежнасці трэба лічыць 25 сакавіка, калі была абвешчана Беларуская Народная Рэспубліка. Але я лічу, што гэтыя дзве гістарычныя даты пераклікаюцца адна з адной. І тое, што Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі – вельмі важны дакумент, бясспрэчна. Незалежнасць не даруецца зверху, яе трэба дабівацца ў барацьбе. І адчуванне таго, што заваёва незалежнасці – гэта заслуга і цяперашняга пакалення, мне здаецца, павінна надаваць упэўненасці моладзі, якая можа і павінна прыкласці ўсе намаганні, каб замацаваць суверэнітэт роднай Беларусі.

Міхаіл ПАДГАЙНЫ:

"Нацыянальная самасвядомасць сёння павінна ісці ад гонару за тыя справы, якія робіць Беларусь"

Скончыў Мінскі радыётэхнічны інстытут, працаваў інжынерам на заводзе вылічальнай тэхнікі, на камсамольскай рабоце. Завяршыў камсамольскую кар'еру на пасадзе сакратара ЦК ЛКСМБ. Пасля гучнага скандалу з былым другім сакратаром ЦК партыі быў залічаны ў разрад "неблаганадзейных". Пасля знакамітага мітынгу ў 1990-м годзе на стадыёне "Дынама", у час якога Міхаіл (адзін з наменклатуры) не пабаяўся пагутарыць адзін на адзін з народам, прычым па-беларуску, аўтарытэт быў адноўлены і яго запрасілі на партыйную работу. Потым — зноў скандал. На гэты раз з вядомай "дэмакратычнай платформай у КПСС". Справа Міхаіла разглядалася нават на бюро ЦК. Апошняе месца работы да прызначэння на новую пасаду — намеснік міністра культуры. Зараз Міхаіл ПАДГАЙНЫ — старшыня толькі што створанага Камітэта па справах моладзі пры Савеце Міністраў РБ.

– Міхаіл, якім чынам Вы апынуліся на гэтай пасадзе?

— У мінулую пятніцу мяне запрасілі ў адпаведны аддзел Савета Міністраў і паведамілі, што было разгледжана некалькі кандыдатур і спыніліся на маёй. Шчыра кажучы, гэта не выклікала ў мяне асаблівага захаплення, бо я паспеў ужо ўцягнуцца ў працу намесніка міністра культуры і меў пэўныя напрацоўкі і планы, якія не хацелася б разбураць. Але мне задалі пытанне ў лоб: ці патрэбна займацца сёння моладдзю? Папрацаваўшы дванаццаць год з моладдзю, я не мог адмовіцца, спакойна глядзець на тое, што нейкая сістэма такой работы не тое што разбураецца, а ўвогуле не існуе. І новае пакаленне, якое ідзе на змену, не мае ніякіх каштоўнасцей, акрамя як "набіцца бабкамі". Я не захацеў перакрэсліваць усе тыя гады, бо пры пэўных хібах і выдатках праца з моладдзю усё ж вялася, больш таго, камсамол у той час выконваў абавязкі, па сутнасці, дзяржаўнага камітэта. Я ўпершыню адчуў патрэбнасць той сваёй працы, калі быў інструктарам райкама і дапамог атрымаць інтэрнат маладому спецыялісту (для гэтага тады было дастаткова патэлефанаваць на прадпрыемства)...

– Аднак Вы, напэўна, пагодзіцеся з тым, што Камітэт па справах моладзі не павінен выконваць функцыі толькі "хуткай дапамогі"...

— Па-першае, мы павінны сёння зрабіць усё, каб моладзь ганарылася сваёй рэспублікай, ідэалогіяй сваёй краіны. А для гэтага дзяржава павінна стварыць умовы, каб моладзь магла сябе рэалізаваць. Першыя, па кім ударыў рынак, — гэта моладзь, якая аказалася нікому не патрэбнай. У 1987 годзе я быў на з'ездзе моладзі ў Аўстрыі. Многія з яго ўдзельнікаў зайздросцілі нам, нягледзячы на невысокі ўзровень нашага жыцця: зайздросцілі нашай упэўненасці ў заўтрашнім дні. І ў той час ніхто з нас нават падумаць не мог, што можа проста апынуцца на вуліцы. І камітэт павінен стварыць усе ўмовы для таго, каб у нашай дзяржаве моладзь усё ж была ўпэўнена ў тым, што знойдзе сваё месца ў жыцці.

Я бачу тры першачарговыя задачы камітэта. Першая — гэта каардынацыя ўсіх дзяржаўных структур, якія так ці інакш займаюцца справамі моладзі: Міністэрства адукацыі, Дзяржкамітэта па фізічнай культуры і спорту, Міністэрства абароны, Міністэрства культуры і Дзяржкампрацы. Другая задача — супрацоўніцтва з усімі грамадскімі рухамі і арганізацыямі, якіх сёння амаль што трыццаць. Трэцяя — гэта міжнародныя сувязі. Амаль усе дзяржавы, якія мы прывыклі называць цывілізаванымі, маюць свае міністэрствы ці іншыя структуры, якія займаюцца маладзёжнымі праблемамі. І мы павінны выкарыстаць іх вопыт.

– Сёння любая справа ўпіраецца ў пытанні фінансавання. Ці збіраецеся вы ствараць уласную матэрыяльную базу?

— У беларускім законе аб маладзёжнай палітыцы запісана, што могуць з'ўляцца спецыяльныя маладзёжныя фонды. Я лічу, што павінен быць створаны дзяржаўны маладзёжны фонд і шэраг прадпрыемстваў пры ім, але гэта будзе наступным крокам пасля таго, як мы атрымаем хоць нейкае памяшканне і зацвердзім штаты, якія, дарэчы, будуць складацца з двух аддзелаў у колькасці 18 чалавек (параўнайце са 108 супрацоўнікамі былога апарату ЦК камсамола). Сёння ж пакуль камітэт складаецца з аднаго чалавека...

Акрамя таго, павінна быць створана нейкая асацыяцыя маладзёжных арганізацый: ці гэта будзе камітэт маладзёжных арганізацый, ці аб'яднанне маладых палітыкаў, ці нешта іншае,але гэтая структура павінна будзе аб'ядноўваць на прынцыпах можа канфедэрацыі, можа федэрацыі, можа на нейкіх іншых усе маладзёжныя рухі, каб падтрымліваць тыя іх бакі дзейнасці, якія пойдуць на карысць дзяржаўнай маладзёжнай палітыцы. З аднаго боку маладзёжныя аб'яднанні павінны будуць самі зарабляць грошы, з другога ж мы будзем падтрымліваць іх: патрэбна будзе нейкая асобная палітыка падаткаабкладання і г.д.

– Як будуць будавацца вашы адносіны, скажам, з Саюзам моладзі Беларусі?

— Як з любой іншай грамадскай арганізацыяй.

– Міхаіл, яшчэ некалькі год таму ў нас назіраўся вялікі ўсплеск нацыянальнай самасвядомасці моладзі. Сёння, на жаль, цікавасць да гэтай праблемы згасае. У чым Вы бачыце прычыну гэтага?

— У свой час мы нямала паспрачаліся наконт гэтага з Алесем Сушам. Ён сказаў так: "Справа не ў тым, калі мы ставім нашых людзей вышэй за іншых людзей, а ў тым, калі мы ставім нашых падонкаў вышэй за іншых падонкаў". Я ўсё ж думаю, што ніколі нельга ставіць чалавека вышэй за іншага: ці таму што ён нацыянальна свядомы, ці наадварот. Усё ж трэба прызнаць, што сапраўды мононацыянальных рэспублік сёння няма. Нацыянальная самасвядомасць сёння павінна ісці ад гонару за тыя справы, якія робіць Беларусь, нягледзячы на нацыянальнасць. Ну а тое, наколькі ты ведаеш родную гісторыю і мову, — гэта ўжо ўзровень тваёй інтэлігентнасці.

– Нас вельмі хвалюе яшчэ адно пытанне – стварэнне ўласнай маладзёжнай інфармацыйнай прасторы...

— Я ўпэўнены ў тым, што Камітэт па справах моладзі павінен ці супрацоўнічаць, ці быць заснавальнікам нейкіх выданняў, якія будуць займацца правядзеннем дзяржаўнай палітыкі ў гэтай галіне, і іх фінансаванне павінна ісці праз наш камітэт.

– А як Вы ацэньваеце сённяшнюю працу сродкаў масавай інфармацыі?

— Самае жудаснае, што яны ўбіваюць у галаву маладога пакалення псіхалогію рвача: не думай ні пра якую дзяржаву, не думай пра сваіх дзяцей, не думай пра суседзяў, думай толькі пра сябе, пра сваю асобу. Я ўпэўнены, што калі мы гэта канчаткова ўваб'ём у галовы людзей, то не будзем мець як краіна ніякай перспектывы. Сёння іншыя дзяржавы з жалем глядзяць на тое, як мы разбураем усё добрае, што ў нас было: калектывізм, адказнасць перад суседам, перад краінай. З гэтага, дарэчы, і складаецца паняцце патрыятызму...

– Міхаіл, на развітанне некалькі слоў у адрас "Чырвонкі" і нашых чытачоў.

— З "Чырвонкай" у мяне заўсёды былі цёплыя адносіны. Дарэчы, першы мой газетны артыкул надрукаваны менавіта ў вас. Я разумею, што зараз вельмі цяжкі час, што рынак ударыў у першую чаргу па беларускіх выданнях. Але мне хацелася б, каб "Чырвонка" перажыла гэты цяжкі перыяд, таму што такая газета будзе заўсёды патрэбна нашай моладзі. А калектыў газеты, які заўсёды вызначаўся сваёй добразычлівасцю, здаровым унутраным кліматам, няхай застаецца заўсёды цікавым для свайго чытача. Ну а чытачам хачу пажадаць, каб яны не здрадзілі сваёй "Чырвонцы" і мелі кожны тыдзень сваю любімую газету ў паштовай скрынцы. Дарэчы, я сам абавязкова падпішуся на "Чырвоную змену".

Гутарку вёў
Павел Сіманаў.

Беларускае паганства

Тэма беларускага паганства і дагэтуль застаецца адной з самых няясных і нераспрацаваных у гісторыі Беларусі. У савецкай гістарычнай школе на гэту найцікавейшую з'яву не звярталі амаль ніякай увагі. Комплекс вераванняў і ўяўленняў беларусаў увогуле разглядаўся толькі ў рэчышчы міфічнай "старажытнарускай народнасці", прычым, знікненне паганства бачылася ўжо ў XI–XII ст.ст. А між тым рассяленне ў VI–VIII ст.ст. трох усходнеславянскіх протанароднасцей (крывічоў, дрыгавічоў, радзімічаў) на балцкіх тэрыторыях і адпаведная з'ява субстрату (калі славяне асімілявалі балтаў, успрыняўшы пэўныя элементы іх культуры і мовы) вызначыла адметныя рысы беларускай этналінгвістычнай агульнасці. Падобныя працэсы адбываліся і на іншых абшарах Усходне-Еўрапейскай раўніны: фіна-угорскі субстрат спарадзіў рускую этнічную адметнасць, іранскі — украінскую. Не маглі не адбіцца з'явы субстратаў і на духоўнай культуры ўсходніх славян. Тая іх частка, якая асімілявала фіна-украў, успрыняла культ мядзведзя і качкі. У Кіеве ў пантэоне Уладзіміра, як сведчанне іранскага ўплыву, сярод чыста славянскіх багоў Перуна, Дажбога, Стрыбога і Макашы, знаходзіліся і іранскія: Хорс (бог руху сонца), Сімаргл (бог аховы парасткаў).

Найцікавейшая сітуацыя склалася на старажытнабеларускіх землях. Бог Грамавержац (Пярун) і Бог дзікай і свойскай жывёлы, багацця і свету нябожчыкаў Вялес (Валос), якія найбольш ушаноўваліся ўсходнімі славянамі, былі выдатна вядомы, адыгрывалі такую ж ролю і нават мелі амаль аднолькавы назоў у балтаў (Perkunas, Velns). Таму на беларускай тэрыторыі адбываецца кансалідацыя рэлігійных вераванняў балтаў і славян, што не магло не ўзмацніць сістэму паганскіх уяўленняў продкаў беларусаў. Дзве рэлігійныя паганскія сістэмы не варагавалі, не супрацьстаялі, а толькі дапаўнялі адна адну. Так, у вераванні нашых продкаў арганічна ўвайшоў культ вужакі і культ каменя, а балты, у сваю чаргу, зазналі змену ў пахавальным кульце (з прыходам славян мяняецца характар пахавальнага абраду).

Станаўленне дзяржаўнасці, зведанае перш за ўсё з утварэннем моцных Полацкага і Турава-Пінскага княстваў, патрабавала прывядзення паганскага культу ў добраўпарадкаваную рэлігійную сістэму — частку дзяржаўнага апарату. І ў IX—XI ст.ст. узнікаюць і актыўна функцыяніруюць свяцілішчы — своеасаблівыя паганскія храмы пад адкрытым небам. Археалогія, якая ў большасці адкрывала такія свяцілішчы выпадкова, павінна прыкласці значна больш намаганняў для іх пошукаў, але й сёння вядомы цэлы шэраг "паганскіх храмаў" на Беларусі. Гэта Дзявочая гара (у Маладзечанскім і Мсціслаўскім раёнах); Хадасавіцкае свяцілішча (Рагачоўскі раён), Гудавіцкае свяцілішча (Чэрвеньскі раён), свяцілішча вострава Пярунок на воз.Богінскае (Відзянскі раён), дзе самая назва вострава згадвае ўшаноўваемага бога, Крамянецкае свяцілішча (Лагойскі раён), дзе нават сёння да Дажбогава каменя сяляне нясуць хлеб, цукеркі і дробныя грошы; свяцілішча на Валовай азярыне ля Полацка, дзе стаялі выявы Перуна й Бабы Ягі. Усе згаданыя свяцілішчы знаходзяцца пераважна на ўзвышшах паблізу вады. У цэнтры свяшчэнных колаў стаялі выявы багоў, перад якімі гарэў незгасальны ахвярны агонь-зніч, ачышчальны агонь гарэў і ў равіках, якія акружалі свяцілішчы. Падтрыманнем святога вогнішча, а таксама ўсім рэлігійным рытуалам кіравалі жрацы (аб іх існаванні як сацыяльнага інстытута сведчаць рэшткі спецыяльных жыллёвых пабудоў, якія існавалі ў непасрэднай блізкасці ад свяцілішчаў).

Генетычная памяць народа захавала гэтыя рытуалы ў святкаванні Купалля, аднаго з буйнейшых паганскіх свят на Беларусі. Там мы бачым тыя ж атрыбуты: узвышша, вада (рака або возера), ачышчальнае вогнішча. Гэта яшчэ раз пацвярджае тое, што ў тыя далёкія часы (IX—XI ст.ст.) на глебе паганскіх уяўленняў фарміраваўся менталітэт беларусаў, іх духоўная адметнасць, асобныя дэталі якіх можна тлумачыць толькі на ўзроўні падсвядомага.

Хрысціянізацыя, якая была гвалтоўна распачата князем Уладзімірам у 988 г., істотна змяніла становішча на ўсходнеславянскіх землях. Спроба з дапамогай хрысціянства (як раней з дапамогай паганства) падпарадкаваць усходніх славян уладзе Кіева правалілася. Хрысціянізацыя ішла марудна, сустракаючы ўпартае супраціўленне ва ўсіх кутках "шматвяковай імперыі". Летапісы не данеслі звестак аб тым, як сутыкнулася паганства і хрысціянства на Беларусі, але фальклорныя крыніцы пакінулі нам водгалас хрышчэння Беларусі. Ён адлюстраваны ў казаннях аб сутычцы св.Юр'я і цмока:

Да была зямля няхрышчоная
Да былі людзі да няверныя
Да былі людзі там няверныя
Толькі веравалі лютаму цмоку.

Пасля перамогі Юры накідвае на рогі цмоку ланцуг і адбываецца "зганьбаванне" паганскай святыні ў вачах вернікаў, накшталт таго, як быў асаромлены Пярун у Кіеве, калі яго, зрынуўшы, цягнулі да Дняпра, "частуючы" бізунамі:

А тыя людзі пужаліся,
Па цёмных куточках пахаваліся.
А стойце, людзі, не пужайцеся,
Па цёмных куточках не хавайцеся,
Паганага цмоку наглядайцеся.

Аднак намаганні святароў, якія апіраліся на князёўскую дружыну, былі далёка не паспяховымі. Так, даследаваныя свяцілішчы на Беларусі адкрыта функцыяніравалі да к.XI — пач.XII ст.ст. Але разам з тым, увядзенне хрысціянства змяніла палітычную кан'юнктуру на ўсходне-славянскіх землях. Краіна, прыняўшы хрысціянства, аўтаматычна ставілася на прыступку вышэй у вачах суседзяў-хрысціян (трэба згадаць, што ўсходнія славяне прымалі хрысціянства аднымі з апошніх) і атрымлівала не толькі прызнанне, але і ўсе правамоцтвы дзеля барацьбы з "нехрысцямі". Менавіта таму ў адказ на ўзвядзенне ў Кіеве і Ноўгарадзе храма Сафіі "мудрасці Божай", які на той час сведчыў аб самастойнасці, велічы дзяржавы, падобны храм паўстае і ў Полацку, што абвяшчала ўжо на ўзроўні хрысціянскіх краін незалежнасць і моц Полацкага княства. Але сам вобраз Усяслава Полацкага, князя, збудаваўшага храм, які нарадзіўся ад "валхавання" і меў здольнасці ператварацца ў ваўкалака, пад час паходу на Ноўгарад зняўшага званы з тамтэйшай Сафіі, вельмі далёкі ад хрысціянскай благачыннасці. Храм Святой Сафіі быў патрэбны Полацкай дзяржаве як сімвал, і ён паўстаў як сімвал — велічны і прыгожы. Але не змяніў фактычна ні паганскіх звычаяў насельніцтва, ні яго светапогляду. Невыпадкова, што пасля пабудовы Сафіі царкоўнае дойлідства ў Полацку замірае амаль на стагоддзе.

Бязглузда будзе выракацца таго, што прынесла ў нашую культуру хрысціянства. Візантыйскія традыцыі, творча перапрацаваныя на беларускай глебе, далі сусвету Полацкую і Гародзенскую архітэктурныя школы, цуд Лазара Богшы, прыклад вялікай духоўнасці і чысціні — Св.Ефрасінню і Кірылу Тураўскага...

Але спасціжэнне сутнасці хрысціянства адзінкавымі асобамі яшчэ не азначала ўспрыняцця царкоўнай дагматыкі асноўнай масай народа. Улада патрабавала хрышчэння, а спрадвечныя традыцыі, светапогляд і светаразуменне простага люду, яго аграрна-магічнае кола жыцця не маглі дазволіць забыцца на сваіх паганскіх багоў і бажкоў. Так, паступова, пад націскам афіцыйнай улады і царквы, паганскі змест вераванняў быў агорнуты ў фармальную хрысціянскую абалонку.

Так, абрад трупаспалення пакрыху (пачынаючы з к.X ст.) адступае перад трупапалажэннем, але нашыя продкі, не зважаючы на праклёны айцоў царквы, яшчэ да XIII—пач. XIV стст. насыпаюць паганскія курганы. Святары нічога не маглі зрабіць з мысленнем народа, яго менталітэтам, таму на ўзбраенне бярэцца практыка прыстасавання паганскіх святыняў да хрысціянскіх патрэб. Так, на "каменных паганскіх алтарах" Падзвіння высякаюцца крыжы і заклёны, данёсшыя да нас імя полацкага князя Барыса. На месцах паганскіх свяцілішчаў будуюцца хрысціянскія храмы, што павінна было перадаць ім святасць і ступень ушанавання зруйнаваных святыняў.

Такім чынам, паганскія традыцыі на Беларусі пачалі захоўвацца і нават развівацца пад слабенькім "хрысціянскім воцатам". Гэтаму спрыяла і тое, што ўся гісторыя Вялікага Княства Літоўскага праходзіла пад знакам шматканфесійнасці і пэўнай свабоды веравызнання, чаго не было дый не магло быць на Маскоўшчыне, дзе праваслаўная царква, не зазнаўшая канкурэнтаў, пачала сапраўдную вайну з мясцовым паганствам. Гэта вайны была падтрымана дзяржавай і адлюстравана ў шматлікіх "Словах...", "Поучениях.." дый у "Саборным улажэньні" (у ВКЛ не вядома ніводнага загаду супраць паганства).

Цесныя сувязі з этнічнай Літвой, традыцыйна прыхільнай да дахрысціянскіх вераванняў, таксама "падсілкоўвалі" беларускае паганства.

Адбываецца паступовая "дэнацыяналізацыя" вышэйшых і сярэдніх беларускіх саслоўяў, асабліва прыкметная пасля уній 1569 г. і 1596 г., якая абумовіла развіццё беларускага этнасу пераважна ў сялянскім асяродку, які, як і да хрышчэння, жыў паганскімі ўяўленнямі. Прычым, пад час гэтага адасаблення адбываецца сапраўдны выбух паганства. Так, у XVI—XVII стст. (!!!) зноў пачынаюцца насыпацца курганныя насыпы (асабліва на Віцебшчыне), што было звязана з рэанімацыяй пэўных паганскіх рытуалаў. Пашыраецца і культ каменя, прычым творча распрацаваны. Так, калі па ўяўленнях балтаў камяні дапамагалі ў аграрным цыкле, то ў беларусаў дадаецца матыў каменя-лекара, абярога і збавіцеля ад хвароб і няшчасцяў. Культ гэты стаў сапраўднай этнічнай прыкметай беларусаў, што неаднаразова падкрэслівалі этнографы XIX ст. Пакуль што ўдалося налічыць каля 100 абагоўленых, ушаноўваемых камянёў, з якімі звязана бездань найцікавейшых паданняў, казак, легенд.

Некранутасць беларускага паганства як сістэмы светапогляду і светаспасціжэння, які быў адлюстраваны не толькі ў комплексе вераванняў, але і ў аграрным цыкле, святах (варта толькі згадаць Каляды, Грамніцы, Гуканне Вясны, Вялікдзень, Купалле і шмат якія іншыя), штодзённым побыце, сямейным праве і іншых праявах жыцця, давала падставы яшчэ на пачатку XX ст. называць Беларусь "краем казачнікаў і чараўнікоў". І нават просты пералік міфічных істот, якія шанаваліся беларусамі, сведчыць аб тым, што словы гэтыя мелі рэальны сэнс і падкрэслівалі адну з найярчэйшых старонак беларускай этнічнай адметнасці. Так, беларус шчыра верыў у Перуна (бога нябеснага пакаральна-ачышчальнага агню і падацеля нябеснай вільгаці), Ярылу (бога вясенняй урадлівасці і мужчынскага пачатку), Дажбога (бога сонца-падацеля), Юр'я (які ўвасобіў у сабе вобраз Вялеса(Валоса) — бога даброт, апекуна жывёлы і свету набожчыкаў), Ладу (багіню ўрадлівасці, кахання і лета), Цецю (багіню-апякунку ніў і дабрабыту), Богача (бажаство ўраджаю і прац з ім), Стрыгу (злую істоту — крыніцу хвароб — водгалас культу Стрыбога — бога ўраганаў і вятроў), Жыценя і жытнюю бабу (апекуны хлебных палеткаў), Дамавіка (апекуна сям'і і хатняга дабрабыту), Хлеўніка (апекуна свойскай жывёлы), Вадзяніка (уладара воднай стыхіі), Лесуна (гаспадара лясных нетраў), Зюзю (увасабленне зімы і сцюжы), Карачуна (спадара царства нябожчыкаў), Жыжаля (уладальніка падземнага агню, апекуна кавальства), Берагінь альбо русалак (істот, якія жывуць у вадзе і здольныя прывабіць і заказытаць да смерці выпадковага спадарожніка), Плачку (увасабленне памяці і жальбы па нябожчыках); у міфалагічных герояў — Асілкаў ды Волатаў, а таксама ў ваўкалакаў, цмокаў і шмат іншых прадстаўнікоў міфічнага сусвету, у які верыў і ў якім жыў беларус.

Безумоўна, нельга ў невялікім артыкуле асвяціць усе пытанні, якія звязаны з беларускім паганствам. І гэты артыкул, перш за ўсё, мае на мэце абуджэнне цікавасці да непаўторнай, унікальнай з'явы, што пакінула велічны след у фальклоры, эпасе, светабачанні і менталітэце беларусаў і з'явілася адной з крыніц беларускай этнічнай адметнасці, — да беларускага паганства.

Уладзімір ЛОБАЧ.

г.Мінск.

Міфалогія

КУПАЛА І КУПАВА

У разгар лета на землях усходнеславянскіх народаў амаль адначасова ўспыхваюць начныя святочныя кастры. Хвалі вялікіх рэк і маленькіх рачулак расквечваюцца вянкамі. Нашчадкі ўсходніх славян, а з імі і жыхары Прыбалтыкі адзначаюць старажытнае язычніцкае свята. Называюць яны яго па-рознаму. Але прысвечана гэтае свята аднаму і таму ж — урадлівасці, летняму буйству фарбаў, чалавечаму імкненню да радасці і шчасця.

Што ж гэта за свята? Украінцы, беларусы і рускія называюць яго Купалле (Купала). Зразумела, што гэта імя язычніцкага бога. Праўда, бытуе і назва "Ноч на Івана Купалу". Але ў ёй адразу адчуваецца "рука" паборнікаў хрысціянства. Тыя не змаглі вытравіць з народнай памяці язычніцкія звычаі. Не змаглі знішчыць старажытныя святы. Таму "ахрысціянілі" іх. Так і да Купальскага свята прыставілі "патрона" са святцаў.

Але, нягледзячы на аднолькавасць альбо вялікую блізкасць назваў свята, маюць яны ў розных народаў шэраг асаблівасцяў. Так, у рускіх бог Купала, у прыватнасці, дубліруе па сваіх функцыях Ярылу. Таму свята спраўляецца звычайна блізка да Ярылавага дня. А ў некаторых раёнах Расіі наогул аб'ядноўваюць абодва гэтыя святы.

Украінскі Купала адрозніваецца ад рускага тым, што гэта, у першую чаргу, бог шчасця. Таму галоўны абрад украінскага свята — пошукі кветкі шчасця — кветкі папараці. Шырокавядома, што, паводле паданняў, менавіта ў гэтую ноч — самую кароткую ноч года — расцвітае такая расліна.

Беларусы ж раздзяляюць бажаство шчасця на дзве іпастасі — жаночую і мужчынскую. У іх два багі — Купала і Купава (Купалка, Купалінка), муж і жонка. Верагодна, гэта самая шчаслівая нябесная пара. Яны могуць перадаць чалавеку, які спадабаўся ім, іскарку свайго нябеснага шчасця. Але, каб атрымаць яе, чалавек павінен валодаць шэрагам якасцей: мець добрае сэрца, быць адважным і закаханым. Апошняе, калі верыць паданням і легендам, вельмі значны фактар. Усяго адзін раз у год дазволена купальскім багам спускацца на зямлю да людзей. Так наказаў Пярун, рашыўшы, што больш частыя сустрэчы са шчасцем разбэсцяць людзей. Ён жа выбраў і дзень, а дакладней, ноч, у якую Купала і Купава сыходзяць да людзей, самую кароткую за ўвесь год. Гэта выглядае вельмі сімвалічна, бо шчасце, якім бы поўным яно ні было, заўжды здаецца чалавеку кароткачасовым, пралятаючым за адно імгненне. Гэтак жа, як і летняя Купальская ноч.

Роўна ў поўнач з 6 на 7 ліпеня лясная паляна асвятляецца серабрыстым месячным святлом, і багі шчасця на пушыстым воблаку плаўна спускаюцца на яе сярэдзіну. Яны дораць адзін аднаму пацалунак, ад якога зацвітае таямнічая кветка папараці. Яна прызначана як нябесны дар самаму годнаму з жывучых людзей. Яна сваім водарам павінна абудзіць таго, каму прызначана, і паклікаць яго да сябе. Гэтаму чалавеку адкрыюцца вялікія таямніцы зямныя. Ён зможа знаходзіць скарбы, разумець мову звяроў і птушак, разбірацца ў лекавых зёлках. Папараць-кветка дапаможа яму звязаць жыццё з той, якая прызначана яму лёсам.

Але ў купальскіх багоў ёсць люты вораг. Гэта злы Чарнабог. Той робіць усё магчымае, каб кветка не расцвіла ў гэтую ноч, каб чалавек, якому яна прызначана, не пачуў яе кліч. Калі ж кветка ўсё ж каму-небудзь дастанецца, то, на думку Чарнабога, лепш сквапнаму, злоснаму, зайздросліваму і баязліваму чалавеку. Усю гэтую ноч у лесе бясчынствуе нячыстая сіла. Русалкі заманьваюць у багну. Ваўкамі нападаюць і смокчуць кроў. Лесуны заводзяць у такую глухамань, з якой амаль немагчыма выбрацца. Чэрці ловяць тых, "кто с дуру аль со страху в чащу лез", і прапаноўваюць паказаць ім папараць-кветку. Узамен жа патрабуюць душу (своеасаблівая бартэрная здзелка). Але чары Чарнабога і яго служак рассейваюцца, калі кветку шчасця ідуць шукаць двое закаханых. Каханне адпужвае злыя сілы. Таму сярод жыхароў Беларусі бытуе старадаўні звычай: закаханыя ідуць удваіх шукаць папараць-кветку. Акрамя гэтага прыгожага абраду, існуе яшчэ некалькі. Перш за ўсё — ачышчэнне агнём, вадой і зямлёю. Людзі скачуць праз вогнішча, каб выпаліць усё зло, што прыліпла да чалавека за год. Потым яны заходзяць у ваду і змываюць бруд цялесны і духоўны. І ў канцы кладуцца на зямлю і назіраюць з яе, як адна за адной згасаюць на небасхіле зоркі. У гэты час яны, бы Антэй, набіраюцца зямных сіл.

Амаль ва ўсіх рэгіёнах Беларусі ў Купальскую ноч моладзь гадае на вянках. Дзяўчаты і юнакі пускаюць іх па рацэ і ўважліва назіраюць. Калі вянок патоне — чакай бяды. Калі прыстане да берага — жаніх (або нявеста) будзе з гэтых мясцоў. Калі знясе яго хуткая плынь — з далёкіх. Калі ж два вянкі злучацца, то адразу зразумела, што іх уладальнікаў чакае хуткае вяселле.

У календары нашых далёкіх продкаў гэтае свята адзначалася заўжды 7 ліпеня. У наш час яго "падганяюць" да выхадных. У апошнія ж гады моладзь шэрагу рэгіёнаў (узяць, да прыкладу, той жа Мінск) узяла за правіла праводзіць яго нават некалькі выхадных запар.

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА,
Мікола БАГАДЗЯЖ.

СПОРТ І ПАМЯЦЬ

Каля пасады леснiковай
Цягнуўся гожаю падковай
Стары высокі лес цяністы.

Каму не вядомыя гэтыя радкі з паэмы Я.Коласа "Новая зямля". У іх паэт апісвае мясціны, у якіх прайшло яго дзяцінства.

Гэта Смольня – цяпер тут знаходзіцца філіял літаратурнага музея Якуба Коласа. Менавіта адсюль пачынаўся чатырохсутачны звышмарафонскі прабег "Мой родны кут" спартыўна-патрыятычнага клуба звышмарафону "Беларусь".

Пляменніца славутага песняра Соф'я Восіпаўна Міцкевіч была гідам марафонцаў. Я не першы год ведаю ўдзельнікаў прабегу, але першы раз бачыў, што яны не спяшаюцца стартаваць. І выклікана гэта было менавіта абаяльнасцю Соф'і Восіпаўны, яе мяккасцю, яе цудоўнай беларускай мовай, лёгкім гумарам і аптымізмам. Знаёмства з сядзібай лесніка Міхала заняло ў два разы больш часу, чым планавалася. І дарэмна нагадваў камандзір прабегу Аляксандр Кізіл аб неабходнасці стартаваць. Ад яго проста адмахваліся і адказвалі: "Паспеем. На трасе наверстаем. Калі яшчэ тут зможам пабыць?" Ды Аляксандр і сам адчуваў гэта. Ён проста вымушаны быў напамінаць пра рэгламент.

У рэшце рэшт стартавалі. Прабег "Мой родны кут" пачаўся. Маршрут: Смольня-Альбуць-Стоўбцы-Налібокі-Івянец-Іслач-Вязынка-Мінск.

Дзякуй Богу і Дзяржкамспорту (ён выступіў у якасці спонсара прабегу), прабег забяспечвалі 2 аўтобусы.

Зразумела, што прабег складаўся не толькі з няспыннага бегу. Былі і песні барда Кастуся Герашчанкі, і экскурсія ў Вязынку, і прагулка па запаветных мясцінах старажытнага Заслаўя. Урачысты фініш марафону адбыўся ля помніка Янку Купалу.

Удзельнікаў сустракалі бела-чырвона-белыя сцягі, кветкі і апладысменты. Напрыканцы – доўгае чаепіцце. За сталом гучалі смех, песні, вершы, заклікі змагацца за здаровы спосаб жыцця, за духоўнае і фізічнае адраджэнне беларускага народа.

Ці ж не пра гэта марылі Янка Купала і Якуб Колас?

Мікола БАГАДЗЯЖ.

Актыўнае ўжыванне ў апошнія гады тэрміна "медыцынскае страхаванне" прывяло да істотных метамарфоз самога сэнсу, які ўкладвае ў гэтае паняцце сярэднестатыстычны жыхар Беларусі. Разам з ядзернай трагедыяй на паўднёвым усходзе рэспублікі, "рэабілітацыяй" асноў заходняга грамадства і адстаўкай Чазава з'явіліся першыя звесткі пра "медстрах", сэнс якога для нас быў тады яшчэ туманны, як, дарэчы, і іншыя неалагізмы таго часу тыпу "спікер", "лібіда", "кансалтынг". Крыху пазней туман пачаў рассейвацца, і старыя, меланхалічна гартаючы перыёдыку ў бясконцай чарзе да ўрача, раптам зразумелі: страхавая медыцына — гэта самае тое. Праўда, яшчэ пазней, калі пенсіі гэтых старых пачало не хапаць на зубныя пратэзы, а ў нетрах грамадства прачнулася настальгія па залатых часах агульнага разгулу партакратыі, сярэднестатыстычны беларус моцна засумняваўся не столькі ў магчымасцях платнай медыцыны, колькі ў сваёй плацежаздольнасці.

МедстраХ

Медыцынскае страхаванне або страх перад медыцынай?

Да сённяшняга дня насельніцтва рэспублікі, якая знаходзіцца ў перадінфарктным стане, у разгубленасці гойсае паміж дзяжурным урачом і знахарам, паміж таўкучкай, якая прапаноўвае но-шпу, жэньшэнь, і дзяржаўнай аптэкай, якая прапаноўвае падысці на наступным тыдні: можа, штосьці ды з'явіцца. З-за рознай вагавой катэгорыі сваіх кашалькоў і рознай ступені паразіўшага розумы маразму людзі выдаюць поўны спектр меркаванняў наконт платнай медыцыны: ад катэгарычнага "не ірвачэбным працэдурам!" да не менш рашучага "вах, навошта мне адзін урач? — Гіві набудзе ўсё Міністэрства аховы здароўя!" Але ёсць пачуццё больш глыбокае, чым заклапочанасць маральнымі прынцыпамі людзей у белых халатах і турботы за свой сямейны бюджэт. Гэта — страх. Страх, што калі-небудзь у гарадах, ахопленых Вялікай Дэпрэсіяй, спыніцца транспарт, у дамах не будзе электрычнасці, у крамах — хлеба, а хворым прыйдзецца ў адзіночку, без дапамогі ўрачоў і лекаў змагацца за жыццё. Ніхто пакуль не застрахаваны ад гэтага кашмару (словы "страх" і "страхаванне", дарэчы, нягледзячы на аднолькавыя карані, усё-такі з'яўляюцца антонімамі)... Калі паспрабаваць паглядзець на праблему незашораным поглядам, то стане відавочна, што бясплатнае гарадское таксі — нашмат меншая раскоша, чым бясплатная медыцына. І пры ўсёй маёй павазе да таксістаў я ўсё ж лічу, што ўжо лепш жабрак-таксіст (і жабрак-журналіст), чым жабрак-урач... Рана ці позна, заплаціўшы таксісту за сэканомлены час, афіцыянту — за калорыі, а вулічнаму музыку — проста так, мы зразумеем неабходнасць заплаціць урачу за сваё здароўе ці жыццё. Узровень нашага "дармавога" здароўя нікога сёння не задавальняе. А можа паспрабаваць штосьці змяніць?

Прэцэдэнт абавязковага медыцынскага страхавання на тэрыторыі былога Савецкага Саюза ўжо створаны. Пра тое, наколькі яно "працуе" ў балтыйскіх дзяржавах, разважаць не бяруся. На Алтаі закон аб абавязковым "медстраху" ўступіў у сілу толькі з першага ліпеня. А якія перспектывы яго ўвядзення ў Беларусі? Пра гэтае я папрасіў расказаць начальніка Галоўнага ўпраўлення медыцынскай дапамогі насельніцтву Беларусі Паўла МІХАЛЕВІЧА.

— Я мяркую, што з медыцынскім страхаваннем на Алтаі павінен атрымацца канфуз. Асноўны ж артыкул затрат на ахову здароўя — гэта заработная плата. Сённяшняя зарплата ўрачоў ніяк не суадносіцца з іх фізічнымі і маральнымі затратамі і, галоўнае, з той ступенню адказнасці, якая вызначае працу медыка. Кошт за паслугі, які ўключае ў сябе такую зарплату, будзе яўна дэфармаваны. Калі паспрабаваць гэтую дэфармацыю паправіць, дык тут ужо ўзровень сацыяльнай абароненасці насельніцтва (як у нас, гэтак, я мяркую, і на Алтаі) не дасць магчымасці апошняму аплаціць працу ўрачоў са сваёй кішэні. Гэта па-першае. Па-другое, прыняўшы закон аб медыцынскім страхаванні, ці змянілі алтайцы сістэму падаткаабкладання? Дагэтуль фінансаванне аховы здароўя вялося ад агульных падаткаў, і калі тут усё засталося па-ранейшаму, дык людзі будуць плаціць за сваё здароўе ў двайным памеры: праз падаткі і медстрах.

– Якая ж на гэты конт пазіцыя Міністэрства аховы здароўя Беларусі?

— Задача "нумар адзін" для яго — гэта з мінімальнымі стратамі захаваць дзяржаўную сістэму аховы здароўя, аддаўшы прыярытэт аказанню першаснай медыка-санітарнай дапамогі і ўстановам, занятым высокакваліфікаванай і спецыялізаванай меддапамогай. Задача "нумар два" — не парушаючы дзяржаўнай сістэмы аховы здароўя, стварыць аднолькавыя ўмовы існавання для прыватнай і грамадскай медыцыны. Сёння кожны дзень па радыё можна пачуць рэкламу "Авіцэнны", "Альтэрмеда" і іншых медыцынскіх фірм і асацыяцый, якія пачынаюць выходзіць на рынак. Пакуль што яны пануюць на "бязрыб'і": рэспубліка пасля развалу Саюза апынулася на мелі, без сваёй фармацэўтычнай і медыцынскай прамысловасці. Застацца ж на плаву гэтым фірмам дапаможа толькі самы высокі прафесіяналізм. І я за гэтае абедзвюма рукамі.

Трэцяя наша задача — гэта ўсё ж медыцынскае страхаванне грамадзян. На першым этапе — дабрачыннае ці, калі хочаце, элітнае. Ужо зараз Міністэрства аховы здароўя можа арганізаваць элітную меддапамогу, скажам, для бізнесменаў з ліку вашых падпісчыкаў і прыцягнуць для гэтага лепшых вучоных і дактароў. Але — за грошы. Каб сродкі ад гэтага мы б маглі выкарыстоўваць для аказання меддапамогі сацыяльна не абароненай часткі насельніцтва.

– Ці можна зараз назваць нейкія тэрміны ўвядзення ў рэспубліцы абавязковага медыцынскага страхавання?

— Па вялікім рахунку, закон аб абавязковым медыцынскім страхаванні ў нас ужо гатовы, але хутчэй за ўсё ён нікуды не пойдзе... Інакш што будуць рабіць старыя з пенсіяй у 380 рублёў? Гэтай сумы хопіць толькі на адну кардыяграму.

– Наколькі я зразумеў, прыняцце закона будзе магчыма не раней, чым скончыцца спад вытворчасці і будзе зменена сістэма падаткаабкладання?

— Так, калі сістэма падаткаў будзе прыведзена ў адпаведнасць з узорамі большасці цывілізаваных краін, тады будзе сэнс гаварыць і пра больш хуткае ўвядзенне абавязковага медыцынскага страхавання.

– Гэта было б дастатковай умовай?

— Адной з дастатковых. Акрамя ўсяго іншага, для медстраху неабходныя прававая, эканамічная і псіхалагічная базы. Дзяржаўную ахову здароўя крытыкуюць (і даволі правільна) за тое, што функцыі кантролю ў гэтай галіне выконваюць самі органы аховы здароўя (упраўленні, галоўныя ўрачы), а ў выпадку са страхавой медыцынай кантроль будзе ажыццяўляць страхавая кампанія. Абараніць сябе ў адзіночку пацыент не здолее. Гэта абумоўлівае неабходнасць стварэння грамадскай арганізацыі тыпу асацыяцыі хворых. Чаму вы раптам усміхнуліся? Таварыства ж спажыўцоў у нас ёсць?

– Спажыўцом чалавек нараджаецца і памірае, а хворы – гэта стан непастаянны.

— Тыповая псіхалагічная памылка. Справа ў тым, што вы не ведаеце, колькі каштуе ваша здароўе. Я магу скласці прагноз сітуацыі, калі з заўтрашняга, скажам, дня будзе ўведзена абавязковае медыцынскае страхаванне. Адразу скажу: медработнікі будуць атрымліваць вельмі вялікія грошы. Але адкуль возьмеце грошы вы, калі аперацыя па здрабненню камянёў будзе каштаваць як мінімум 30 тысяч рублёў? Міністэрства аховы здароўя калісьці само выступала ініцыятарам размовы пра медыцынскае страхаванне. Грошай на ахову здароўя выдзялялася недастаткова, і гэта была адна са спроб ажыццявіць фінансаванне ўстаноў нашай галіны. Але хутка мы пераканаліся, што ва ўмовах эканамічнага крызісу спробы ажыццявіць гэты праект асуджаны на няўдачу... Возьмем, да прыкладу, прадпрыемства з адной тысячай персаналу. Па цэнах 1991 года медыцынскае абслугоўванне аднаго працуючага складала дзве з паловай тысячы рублёў. Перамножце гэтыя лічбы, дадайце інфляцыйны каэфіцыент "10", і вы атрымаеце суму ў 25 мільёнаў рублёў, якую прадпрыемства павінна будзе заплаціць толькі за медыцынскія паслугі на працягу года.

Падрыхтаваў А.КІШКІН.

БОЙКА З МАНЕКЕНАМІ,

альбо Пра вушы асобных дэпутатаў, маладзечанскай наменклатуры і газеты "Наш дзень"

А мо і сапраўды, не трэба было пра гэта пісаць? І чаго я папёрся ў тое Маладзечна, дзе ў вёсках пад горадам прадстаўнікі маладзечанскай наменклатуры будуюць сабе вялізныя гмахі-катэджы? І мне прасцей, ды й людзям спакайней. Дабудавалі б гэтыя галоўныя інжынеры будтрэстаў, начальнікі ДРБУ і г.д. наворнай зямлі свае палацы з будматэрыялаў, купленых па льготных цэнах, ціхенька засяліліся і жылі, гора не ведалі. Нам што за бяда?! Пасмаркаўся б ботам дый пайшоў у другі бок.

Вось і А.Клемянок з гэтым згодная. "Магчыма, трэба было абурацца з нагоды відавочнага абкрадвання народа. Толькі які вынік з гэтага абурэння? Каго яно напалохае, каму верне сумленне?", — піша яна ў сваім артыкуле "Бі сваіх, каб чужыя баяліся!" ("Наш дзень" № 56 г.г.). Добрыя словы, шчырыя і талерантныя. Ну абакралі нас, ну без праблем атрымалі тое, да чаго іншыя, "не дапушчаныя да стала", імкнуцца доўгія гады, ну і што?

Але калі вы лічыце, што аўтару артыкула ў маладзечанскай газеце гарадскога Савета народных дэпутатаў "Наш дзень" бракуе нагод для абурэння, то глыбока памыляецеся. Палічыўшы, што абурацца на тых, хто абкрадвае народ, справа бесперспектыўная, А.Клемянок гнеўна паказвае ў бок аўтара артыкула ў "ЧЗ" "Цені ў горадзе сонца" (№ 26) і ўказвае на яго памылкі.

Сапраўды, памылкі грубыя і для прафесіянальнага журналіста недаравальныя. Пакінуўшы без праверкі інфармацыю, выкарыстаную ў артыкуле, я памылкова, пералічваючы тых асоб, што будуюць сабе катэджы, "рабіў" галоўнага інжынера будтрэста № 23 Стасіловіча дырэктарам трэста, а дырэктара мэблевай фабрыкі Бушылу — старшынёй аграпрома. Памылка? Безумоўна. І я прыношу свае прабачэнні.

Толькі скажыце, калі ласка, ці сталі ад гэтага катэджы названых людзей менш шыкоўнымі? А мо Стасіловіч вярнуў дзяржаве розніцу паміж ільготнай цаной будматэрыялаў (па якой ён іх набываў) і звычайнай, па якой прадаюць іх усім астатнім людзям? Ёсць у матэрыяле "Цені ў горадзе сонца" і яшчэ адна памылка: пад фотаздымкам з аб'ектам будоўлі стаіць подпіс, які сцвярджае, што гэта катэдж дырэктара трэста сталовых і рэстаранаў Лусто. На самай жа справе гэты гмах належыць начальніку ДРБУ-195 Кострыкаву. Але хачу ўпэўніць: у спадара Лусто не горшы "домік". І наступным разам мы дадзім яго фотаздымак.

Не ведае спадыня А.Клемянок і як разумець фразу: "вышэйшае кіраўніцтва Маладзечна атрымала зямлю". Паспрабую растлумачыць. Пераважная большасць "забудоўшчыкаў" займае высокія кіруючыя пасады ў Маладзечне... Вось і ўсё. І ні пры чым тут мэр горада Карпенка і ягоныя намеснікі.

У рэшце рэшт аўтарка матэрыялаў "Бі сваіх..." выносіць да роздуму чытача, далібог, складанае пытанне. "Не ведаю, як каму, а мне добра бачна, чые вушы тырчаць з-за радкоў публікацыі ў "ЧЗ". Ці не той гэта, хто, спадзеючыся на "сяброўскія адносіны" з Карпенкам, так і не атрымаў без чаргі дзяржаўную кватэру, хто не палепшыў жыллёвых умоў, "законным метадам" выкупіўшы за дзяржаўныя сродкі асабістую кватэру? Ці не той, хто ўрваўшы ад агульнага пірага, мацней за іншых крычыць: "Трымай злодзея!".

Ну што ж. Не буду хавацца. Скажу па шчырасці, чые гэта вушы: народнага дэпутата гарсавета Л.Цімохіна, народнага дэпутата аблсавета А.Хвосціка і іншых членаў Дэмакратычнага клуба дэпутатаў гарсавета. Відаць, гэта яны, спадзеючыся на "сяброўскія адносіны" з Карпенкам, так і не атрымалі без чаргі кватэры, не палепшылі жыллёвых умоў, не ўрвалі ад агульнага пірага.

Не ведаю, ці пакрыўдзіцца на мяне галоўны інжынер Стасіловіч за тое, што я "зрабіў" яго дырэктарам, але ці задаволены будуць народныя дэпутаты такімі выпадамі ў іх бок?

Безумоўна, памылак у матэрыялах выданняў любога ўзроўню дапускаць нельга. І звяртаць увагу на іх неабходна. Толькі ці не спрабуюць такім чынам у Маладзечне "выпусціць пару", перацягнуць увагу з "відавочнага абкрадання народа" на драбязу?

З павагай
Зміцер ЛУКАШУК,
аглядальнік "ЧЗ"
па пытаннях эканомікі.

Катэдж начальніка ДРБУ-195 Кострыкава.

НАША АНКЕТА

1. Чым жывеш сёння? Што лічыш патрэбным дзеля таго, каб сцвердзіць сябе як творца (талент, жыццёвы вопыт, інш.)?

2. Што замінае табе быць самім сабой? Твае адносіны да шматлікіх сённяшніх партый, лідэры якіх імкнуцца стаць новымі духоўнымі пастарамі нашых людзей, у тым ліку і моладзі.

3. Твая запаветная мара. Над чым працуеш? Што табе дае суполка "Крыніцы"?

Анжэліна ДАБРАВОЛЬСКАЯ:

1. Жыву імгненнем.

Гадзіннік
разбівае хвалю часу
на вясёлкавыя імгненні.

Збіраю аскепкі, складаю з іх мазаіку — Сусвет.

Я — творца, сцвярджаю сябе праз стварэнне; пры гэтым вопыт, талент — другасныя, не ўплываюць на самарэалізацыю, а толькі на якасць твора.

2. Нішто мне не замінае.

Партыя — па-лацінску "частка; аддзяляю, раз'ядноўваю". Мне бліжэй рэлігія — "звязваю, злучаю". Увогуле ж, згодная з надпісам на Разецкім камені: "Каждый выбирает по себе Женщину, религию, дорогу, дьяволу служить или пророку. Каждый выбирает по себе..."

3. Адбыцца, здзейсніць сваё прызначэнне.

"Крыніцы" — "наша галактыка", абжыты намі куток паэтычнага космасу, дзе ў кожнага — свой свет, свая маленькая планета (успомнім Экзюперы), дзе ён садзіць ружы, лічыць зоры, пераводзіць стрэлкі, запальвае ліхтар ды прымае гасцей з іншых светаў...

Мне "Крыніцы" далі "чалавека, які мяне прыручыў".

Даглядаю сваю планету, узгадоўваю сад.

Юрась ПАЦЮПА:

1. Жыву хлебам, як і наканавана паводле Бібліі, любоўю да кожнае праявы тутэйшага існавання. Каб сцвердзіцца, талент не патрэбен, ён (калі ёсць) не мая кампетэнцыя, а ў маіх сілах адно — прафесіяналізм. "Не думай, што пра цябе скажуць пры жыцці, а думай, што скажуць пасля смерці" (Канфуцый). Таму не вядомасць, а праца вызначыць нашу меру. А на брак жыццёвага вопыту не скарджуся, але да творчасці ён не мае ніякіх адносін; згодзен з Я.Сіпаковым, што жыццёвы вопыт патрэбен графаману.

2. Дзіўная ў гэтым пытанні логіка. Па-першае, яно прадугледжвае, быццам нешта замінае быць самім сабой, што абсалютна абразліва для мяне, адказ, адпаведна, зразумелы. Па-другое, пры чым тут партыі? Найменш імі цікаўлюся, бо з газет чытаю толькі літстаронку "Чырвонкі", "Гуманитарный фонд" і час ад часу што-небудзь падобнае. Адзіная цікавая партыя была КПСС, бо як сінкрэтычная з'ява ўключала ў сябе і эстэтычны момант.

3. Я — рацыяналіст і маю толькі планы. Мару, праўда, што свет будзе разнастаіцца, але вакол бачу адваротнае, змяшэнне і спрашчэнне. Працую над дыпломнаю пра Максіма Багдановіча, над кнігамі і над сваімі думкамі. "Крыніцы" далі мне жонку, сяброў, а творчыя прынцыпы, на жаль, я выпрацоўваю самастойна.

Аляксей МАРАЧКІН

* * *

Ёсць вопыт у некага —
гладка кладзецца масніца
на коўзкіх буграх раздарожжа.
Ёсць крылы у некага...
Праносяцца дні ў віхурах, завеях.

* * *

У перспектыву імкнецца
  крывая лінія майго шляху.
Здаля яна многім здаецца залішне прамой,
  крывая лінія майго шляху.
Дзе пачатак яе, а дзе заканчэнне?..
Гарызонт майго існавання хавае яе
  У прыцемках невядомага мне Часу.

* * *

Я не хачу грызні і каламуці дзён.
Я бесканфліктны...
  Сам сабе не гідкі.
Мне да душы сямейны мой палон,
і не паддамся я
  чужой агітцы.
Я бесканфліктны... У мяне сям'я,
а нада мной — начальнік,
  яго "замы".
І для мяне яны не тое, што сцяна —
  я перад імі, як прад абразамі.
Я бесканфліктны... Я такі. Ды вось жа
чамусьці сэрца раптам
  затрымцела.
І адчуваю я... Мо гэта падалося?
Пайшоў разлад паміж душой
  і целам.
Бывае, сам сябе не пазнаю.
Як насланнё —
  душэўныя пакуты.
Пытаюся ў сябе... Адкуль? Куды іду?
І адчуваю —
  прырастаюць путы.
Я бесканфліктны... Толькі зноў і зноў,
бы нейкі калатун,
  мяне калоціць.
І ўжо пазбавіўся салодкіх сноў:
жыццё віруе,
  як цапом малоціць.

1989 г.

Гасцёўня

* * *

Народ мой, край самотнай далі.
За што ж такі мы лёс прыдбалі?
За што цярпець
  такія болі,
чаму пакут за ўсіх
  нам болей?
Хто адгукнецца, хто пачуе,
што ў нашай хаце
  цмок начуе?
Душу калечыць, наша цела,
руйнуе ўсё,
  што ацалела.
А мы ляцім
  праз годы й леты.
Мяняем шыльды і партрэты.

1987 г.

Калодзеж у жыце.

Я полем,
  я полем...
    я полем іду.
Мне дальняй дарогі вы
  не варажыце.
На бітым шляху
  запаволю хаду
і ўбачу калодзеж,
  калодзеж у жыце.
Я проста,
  паволі...
Я сцежкай іду.
Забыты мой край.
  След знайсці памажыце.
Не ведаю сам.
  Нібы ў сне
    я брыду
і бачу калодзеж...
  Калодзеж у жыце.
Я помню
  і знаю...
    Я недзе адсюль,
мінуўшчыны знак
  мне з былога звяжыце.
Як доўга,
  як доўга
    ў дзяцінства іду.
І бачу калодзеж,
  калодзеж у жыце.
Я ж тут побач з вамі,
  ды ўжо не пазнаць
таго, што было.
  Дзён вузлы развяжыце.
І мроіцца мне...
  Тут рукою падаць —
калодзеж,
  калодзеж...
    Калодзеж у жыце.
Мой ганак...
  Мой ранак.
    Бацькоўскі дзе дом?
Што сталася з ім?..
  Прашу вас, скажыце.
Хто роднае,
  крэўнае
    кінуў на злом?..
Застаўся калодзеж,
  калодзеж у жыце.
І што...
  Дзе маё тут?
    Азябла гняздо...
Хто мне адгукнецца?
  Знямелі, маўчыце?
Маіх дзён няроўных
  ірвецца звяно.
Калодзеж,
  калодзеж,
    калодзеж у жыце.
А вецер...
  А вецер
    мне сушыць слязу.
Сатканы абрус
  на зямлю палажыце.
Я — камень маўчання...
  Іду праз мяжу.
Знікае, знікае
  калодзеж у жыце.

1987 г.

Лазня

Лазня, парог, качарга,
дым засціць вочы.
Жар у душы,
жар у начы
стан працінае дзявочы.
Лазня, вада, чысціня...
Вохкае камень на печы.
Вару на дно,
бела лайно,
венік гарачы на плечы.
Лазня, настоены дух,
пекла сыходзіцца з раем.
Пара ўгары,
снег на двары
пахнуць бярозавым гаем.

Мікола СЯНКЕВІЧ

ПАРТРЭТ

(Быль)

Віталь Барысавіч, малады настаўнік — стажор, з самага ранку абышоў усе кнігарні абласнога цэнтра. Месяцы тры назад ён атрымаў дыплом і, як шчыры прыхільнік роднага слова, быў перапоўнены жаданнем дзейнічаць. (Школа была рускамоўная. А чым, скажыце, адрозніваецца, для прыкладу, 44-ая школа абласнога цэнтра ад 44-ай школы Санкт-Пецярбурга ці Екацярынбурга?!).

Віталь Барысавіч шукаў партрэт. Партрэт Паэта.

Са сцен кнігарняў пазіралі сытыя зеленавокія каты: пушыстыя кацяняты выглядвалі з кошыкаў, гулялі з клубкамі нітак, валтузіліся на мяккіх дыванах, ці, паважныя, з акуратна падвязанымі аксамітнымі гальштукамі-матылькамі, сядзелі смірна і нават па-кашачы велічна. Зверху, другім ярусам, мускулістыя кінагерої з жалезным поглядам сцвярджалі верхавенства фізічнай сілы і прамалінейнасці...

Партрэта не было.

Ён адшукаўся ў школе, амаль па суседству.

Уся справа не заняла многа часу. Праз якія паўгадзіны на месцы прывычнага ва ўсіх установах партрэта правадыра вісеў партрэт Паэта.

У добрым настроі, з пачуццём нейкай неўсвядомленай радасці, вяртаўся малады настаўнік дахаты. Што чакае яго заўтра: падтрымка, шчырая размова ў дырэктарскай або глухое неразуменне? Ён шукаў словы, якімі дакажа правамернасць свайго ўчынку, і такія словы лёгка прыходзілі. "Будуць заходзіць бацькі, сябры, цікаўныя першакласнікі яшчэ з калідора заўважаць змены,— цешыў сябе думкай.— Ён павядзе сур'ёзную размову пра роднае слова".

Раніцою ўсхваляваны настаўнік ледзь дачакаўся канца папярэдняга ўрока. Да дзвярэй, штурхаючы адзін другога, спяшаліся вучні.

Усё было як звычайна.

Віталь Барысавіч уважліва, бы ў першы раз, стаў разглядваць партрэт.

— Хочаш вер, хочаш не, а мае не ўгледзелі да самага апошняга ўрока...— перахапіў позірк старэйшы калега.— Аж пакуль сам не звярнуў увагі... Прызвычаіліся мы не заўважаць партрэтаў. А дзеці... Добра, што яны яшчэ нас заўважаюць, вітаюцца...

Віталю Барысавічу зрабілася сумна. І толькі Іван Дамінікавіч з прыемнай усмешкай у вачах нібы супакойваў: "Трымайся, чалавеча, не панікуй..."

Усё ж здалося маладому настаўніку, што яго вучні пасля званка сталі збірацца ў клас куды ахвотней.

Вольга АКУЛІЧ

***

Даруй ёй здраду, ёй трэба толькі
кавалак волі у халодных пальцах,
гульня з агнём — пагулянка з воляй
у сумных думках, нязваным госцем.

Прызнанні шэптам, малітвы крыкам,
сымбалі веры ў плакатных фарбах.
Даруй ёй здраду, такую ж мару,
тваіх кашмараў ажыццяўленне.

Яна не прыйдзе, шляхі забудзе,
спытай яе, а якога чорта
на ейнай вуліцы сёння свята,
калі шляхі нераскрылі войскі.

І залатыя адбіткі вёсен
на залатых заручальных кольцах.
Спрабуй быць добрым, ці проста
нязлым. Даруй. А боль — гэта пройдзе.

***

Крынічныя воды — анёлавы слёзы,
празрыстыя воды — як кропелькі зорак.
Тут месяц гуляў і згубіў свой сцізорык,
ды як гэта нашых датычыцца лёсаў?

А месяц сумуе, сцізорык шукае:
каго сустракае — таго забівае;
каго не сустрэне — таго забывае...
А нас не кранае. Нішто не кранае.

***

Мой каханы не прыйдзе ні сёння,
ні заўтра.
Мой каханы змяніў сто жонак.
Пераможца, захопнік азартны —
ён адзіную не перамог.
І сышоў.

***

З такой жа рэзкасцю ў рухах
зірнула ў люстэрка... Дык ты
сварлівай будзеш свякрухай,
пляткаркаю — хоць куды.

Прымерай лянок-сукенку —
старэчы някідкі строй.
Ты будзеш жахлівай старой,
як пекнай была паненкай.

ЧАКАЙ

Як я — амаль святая,
так ты — амаль кахаеш.
Я ніткай залатою ўзоры вышываю.
Я ніткай ільняною нядолю залатаю
і ў госці завітаю
да цябе.
Збіраюся я месяц, збіраюся другі,
сябрам плачу даўгі,
зласліўцам — пазычаю.
Чакай, на самы хуткі цягнік
куплю квіток
і ў госці завітаю
да цябе.

***

А жыццё — як забыццё...
На світанні — пацалунак,
пры расстанні — пацалунак,
бо жыццё — як забыццё.

А жыццё — як смертны час...
Клічаш — я ў адказ ні слова,
быццам заняло мне мову,
клічаш — я маўчу ў адказ.

А жыццё — як летні дождж...
Нечакана, непрыемна,
і каханне — не ўзаемна,
і бяжыць сляза, як дождж.

***

Свет ведае пра сто маіх каханняў,
не ведае пра сто маіх каханкаў.
Свет каравуліць пад акном да ранку,
чакае, хто там выскача з акна.
А ў кожнай з нас пакутніца-святая
змагаецца са стомленай блудніцай.
Старых не забываючы традыцый,
змагаецца з абедзвюма ўвесь свет.
Свет зазірае ў шчыліны і дзіркі,
бы незнарок, падслухвае за сценкай.
Спадарыня, уласніца, паненка —
такі вялікі свет, ды ты адна.

***

Крыўдавала на Бога,
што шчасця не даў —
даў праз меру.
Не ведаю, як цяпер быць,
ды й пытаю:
— Скажы, о магутны мой Бог,
што рабіць?
Які з двух далёкіх шляхоў мне абраць?
Каго з двух прыгожых хлапцоў пакахаць?

***

Палявала на дзікага звера вядзьмарка:
кулі срэбныя ліла, меч булатны кавала,
ды атруту варыла, над вадой гаварыла:
— Засцялі сонца, хмара!
Знайдзі, стрэл, ахвяру!
Як маладзік на неба —
стань атрутай, глеба!
Як новы дзень засвеціць —
не знойдзе месца ў свеце
звер... Дзікі звер.

Зміцер ЦЕХАНОВІЧ

АБЛОКІ

І ўсё плывуць бахматыя аблокі,
імкнуць да таямніц далечыні.
Пастух іх — вецер, хлопец светлавокі.
Яны ў яго абладзе дзень пры дні.
Бо гэта ён распраствае ім крылы,
дарэ ім палёту вольны дух,
а часам дазваляе ля абрыву
зірнуць у азяровую ваду
і плыць далей, ужо ў суладдзі з плынню,
так бестурботна лёгка, з вышыні
ўглядаючыся ў цёмныя глыбіні,
шукаючы нябёснай чысціні.

***

Птушыным спевам уздымуся ў неба,
сустрэнуся з зямлёю кропляй дажджавой
і прарасту з зямлі рамонкам зрэбным,
успоеным тваёю горкаю слязой.
А ты сарвеш рамонак золкім раннем.
Сагрэеш вуснамі пялёстачкі яго.
Пачнеш гадаць на нашае каханне...
І ўбачыш, што кахання не было.

***

Яну Баршчэўскаму, аўтару "Шляхціца Завальні".

Ну, а вакол шалее завіруха,
зямлю і неба зблытаўшы ў віхры.
Аголеныя дрэвы стогнуць глуха,
галосяць разам з ветрам у бары.

А побач — возера. Узвітай беллю
па роўнядзі таўшчэзнага ільду
імчыць са свістам "чортава вяселле",
у сэрцы заганяючы нуду.
Ірвуцца ў небе хмары снегавыя
і сыплюць яскамі, халоднымі, як ноч.
Рагоча бура. Ваўкалакам вые:
— Гэй, пагуляць са мною хто ахвоч?
Хто расхаробіцца спазнаць маё каханне
ў абдоймах нарастаючай жуды?
Таго я раніцой пяшчотна, дбайна
спаць пакладу ў сумёце назаўжды.

НА КАМАРОЎЦЫ

А на Камароўцы
гандлююць лоўка
кашулямі, нагавіцамі,
пантоплямі ды спадніцамі,
разынкамі, кавунамі,
салёнымі агуркамі,
грыбочкамі сушанымі,
яблыкамі, ігрушамі,
персікамі, цытрынай
і іншаю садавінай,
шынкамі, ядлаўцоўкай...
На тое яна й Камароўка.
А што не назваў — прабачце:
схадзіце і самі пабачце.

ТАБЕ

Упалі агонь у маім сэрцы.
Толькі ён душу сагрэе мне.
І, павер, нас шчасце не міне.
Упалі агонь у маім сэрцы.

СВЯТЫЯ ЗОРКІ

Святыя зоркі,
колькі вуснаў
маленні неслі вам свае!..
А колькі вуснаў у бяздушшы
вас вінавацілі... Але
вы толькі моўчкі пазіралі
на гора й радасці людзей,
ды з часам бляклі, патухалі
ў зрэнках выстылых вачэй.

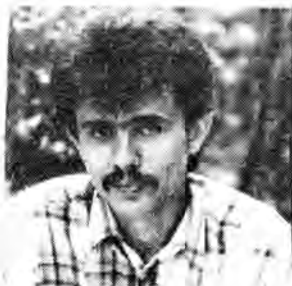

Анатоль КРЭЙДЗІЧ

МОЖАЧАЛАВЕК

Апавяданне

— Э,э! Чаго штурхаешся.

— Вой, гэта ж я незнарок.

— А мне пляваць, знарок ты ці не знарок. Зараз вунь як... Стой-стой, недзе я цябе бачыў. Бачыў жа, так?

— Чаму не, мо і бачыў.

— Здароў.

— Дзень добры, але я...

— Не пазнаеш?

— Нібыта і бачыў, а ўспомніць не магу.

— Пабажыся.

— Нешта знаёмае. А вось спамятацца... Ну, хоць ты лясні.

— Гм. Не можа быць, каб сеў ды ўпаў, ці п'яны быў, ці нехта пхнуў.

— Гы-гы. А ты жартаўнік. Мо пойдзем за столік сядзем. Ці ты так зайшоў?

— А хто ж так у рэстаран ходзіць? Пояць тут за грошы. Дык ты напраўду не пазнаў мяне?

— Не.

— Гм. Пабажыся.

— Крыжымы святы...

— Крэ-жэ-мы-свя-ты-ы. Пабажыцца нават па-людску не можаш.

— Дык... Я ж...

— Няма тут Яш. Тут ёсць я з табою, ды вунь бялявая афіцыянтачка... Нам, маладзічко, па стопіндзесёнц і-і-і... Што ў вас тут загрызнуць ё?

— Много чего есть.

— ...І па вінегрэту. Ды глядзі ж, каб, ядры твою, адна нага тут, другая там! Гы-гы. О паперла. Гэтак з імі трэба: не давай кабыле стаць, шавялі-паехалі. Дык на чым гэта я спыніўся?

— Што Яш тут няма, а ёсць ты, я, афіцыянтка...

— Ага, і о той дзядок, што каля дзвярэй сядзіць. А ты, калі не ведаеш яго, дык, значыць, ні разу ў рэстаране не быў.

— Чаму не быў. Дзе-калі заходзіў.

— Дзе-калі, дзе-калі. Налівай. Ты хоць цяпер пазнаў мяне?

— Але ж.

— От, зануда. Не, каб гэта пэўна сказаў: пазнаў. Ну, ды ладна, бяры. Але ж і рука ў цябе бабская нейкая, як у нашай бухгалтаркі. А вось сапраўдная рука. Рычаг. Як трэсну каму, дык пяты куток злічыць.

— Тваё здароўе...

— Нікуды яно ад мяне не ўгарыць. Трэба так сказаць: сыдзі, нячыстая сіла, застанься чысты спірт.

— Калі якая нячыстая падліла сюды вадзічкі, то ўжо нікуды яна не сыдзе.

— Сыдзе. У нашыя вантробы. Пі хутчэй, а то закіпіць. Дык ты і напраўду не ведаеш гэтага дзядка? Ну даеш. Я і падумаць не мог, што яго нехта ў нашым гарадку не ведае. Аж, бач ты, знайшоўся індывідум. Ды ты не крыўдуй. Лепш паслухай. Гэты дзед, калі садзіцца за які столік, то людзей з суседніх месцаў як ветрам здзімае. Смярдзючы такі. Сам зірні, вунь як барада ў каўтуны збілася...

— Не магу, вырве...

— О. Ты такі ж чысталюй, як і іншыя. А я з ім за адным столікам сядзеў. І нічога, вытрываў. А ведаеш, чаму ён сюды прыходзіць?

— Каб паесці, мусіць.

— Зануда. Калі не ведаеш, то ўжо хоць маўчаў бы. Ён прыходзіць, каб пазыркаць на хвайных дзяўчат. Прыязджае аўтобусам ажно з Вулькі, з-за канавы. Даўно ўжо ездзіць, з таго часу, як жонка памерла. Раней не піў у рэстаране, а цяпер, калі хто нальне, не адмаўляецца.

— А дзяцей у яго няма?

— Няма.

— Слухай, а скуль ты ведаеш, што ён прыязджае на дзяўчат пазыркаць?

— Сам казаў. О-о, гэта дзядуля шчэ той. А ты ведаеш, як ты мне ўпёкся быў тады ў чарзе па гарэлку. Каб не ты, я даўно ўзяў бы. А то раскрычаўся: куды лезеш без чаргі! Я з-за цябе дзве лішнія гадзіны стаяў.

— А-а, цяперака я ўспомніў цябе. То калі ж тое было.

— Калі б не было. Але я не крыўдую, бо ведаю, што я ўсё ж лепшы за цябе.

— Чаму гэта лепшы?

— От, глядзі, зараз падыду да дзядка і аддам яму ўсе свае грошы. Думаеш, мала іх у мяне. Дваццацьпятка, яшчэ адна, сотка, пяцёркі... Глядзі ж.

— ...

— Ну што, бачыў? А ты ніколі не зробіш тое, што я зрабіў.

— І я магу даць. Во, чырвонцы, пяцьдзесятка... Не менш, чым у цябе.

— Маладзе-ец, не пашкадаваў. А толькі ты нічога гэтым не даказаў.

— Як гэта?

— А вось як. Я ж аддаваў свядома, а ты, як бы гэта сказаць, нібыта пад гіпнозам. Каб не я, ты зроду не дадумаўся б да такой дурніцы. Успомніш маё слова, ты яшчэ доўга будзеш шкадаваць, што вырабіў такое. Хіба ж не так?

— Можа так, а мо і не так.

— А, што з табою гаварыць. Нейкі ты і не чалавек зусім, а... можачалавек.

— Гы-гы, жартаўнік.

Уладзімір КЛІМОВІЧ

ЦЕНІ МЫЛЬНЫХ БУРБАЛАК

* * *

Аднойчы, калі я выходзіў з пад'езда, мой сусед па восьмаму паверху Ізя Якаўлевіч упусціў мне на галаву тэлефон. Тэлефон жалобна дзынкнуў аб мой непрычасаны кацялок, рассыпаўся дробяззю запчастак і пластмасавай трухой.

— Казала табе шапку надзень! — заенчыла з балкона жонка. — А ты зноў за сваё: снегу ўжо не будзе, бо каровы ў хлявах папрачыналіся. На, во табе — будзеш ведаць, як не слухацца жонку. Прыдурак!!.

І жонка папусціла ў мяне нашым тэлефонам. Ён ляцеў да мяне,такі знаёмы і родны, так лагодна матляў кароткім хвастом абрэзанага кабеля, з такой цікаўнасцю выгінала сваю доўгую змеепадобную провад-шыю трубка, што я аж заплакаў ад нечакана агарнуўшых мяне пачуццяў... Тэлефон бразнуўся аб мой ужо трохі прыглушаны кацялок і таксама разляцеўся шрапнеллю аскабалкаў. Я памацаў галаву і з гонарам зазначыў, што яна цэлая і на месцы.

— А-а, што ты робіш?! — перавесіўся з балкона Ізя Якаўлевіч і напусціўся на маю жонку. — Як мы цяпер будзем збіраць тэлефоны? Разам?! Там мае запчастачкі перамяшаліся з вашым смеццем. Дзе справядлівасць? Яе не было ў трыццаць трэцім, калі я нарадзіўся, яе няма і цяпер.

— Прыцэльвацца трэба лепей было, — прабасіла жонка, і цэлы квартал патануў у Тарзанавым клічы, які яна гэтак хораша падрабляла.

Я заплюшчыў вочы, каб не палопалі барабанныя перапонкі, і прычасаўся. "Разбірайцеся сабе як хочаце, а тэлефоны вам больш рамантаваць не буду!", — падумаў я і рушыў на працу.

Вечарам, калі вяртаўся дамоў, дык застаў на прыступках пад'езда Ізю Якаўлевіча. Ён сядзеў, абхапіўшы галаву рукамі, шаптаў штосьці пра Майсея і ў роспачы паглядаў на параскіданыя навокал дэталькі. Ізя Якаўлевіч быў стараваты і даволі лянівы чалавек — таму не працаваў, і яму ўжо не было дзе ўзяць іншы тэлефон. А я адчуваў сябе досыць маладым і, мабыць, з гэтай нагоды паклаў сёння сабе ў партфель новы апарат, які абрэзаў у кабінеце начальніка. Сусед злавіў мой пераможны позірк, памацаў раздзьмуты партфель і заплакаў. Да нас падбег завэдзганы Колька з суседняга пад'езда. Колька меў шэсць гадоў і ў руках ён трымаў папяровую галаву коніка на белым драўляным кіёчку.

— Дзеда, — па-змоўніцку падміргнуў Колька, — не плач, дзеда. Я табе коніка падалую. Ён незвычайны, ён [illegible]. Конік сена не плосіць. Толькі з ланіцы яму тлэба зубы пастай цысцыць...

Колька пабег у двор, а Ізя Якаўлевіч ускочыў конна на кіёчак, узмахнуў кволай рукой, быццам шаблічкай, і, цокаючы языком, ганарліва пагарцаваў на восьмы паверх. Пры гэтым ён раз-пораз вінавата азіраўся на мяне, быццам прасіў прабачэння за свае нечаканыя слёзы.

* * *

Неяк аднаго разу, калі мне было сумна і я вываліўся з сёмага паверху, дзесьці паміж трэцім і другім мне ў галаву прыйшла дзіўная думка: "А што з мяне атрымаецца пасля таго, як ляпнуся на асфальт?". Я ўявіў сабе гэтую карціну і мне зрабілася крыўдна, што такі добры хлопец, як я, нечакана можа трапіць у няёмкае становішча. Ведаеце, гэтыя людзі ў белых халатах чамусьці заўсёды палохалі мяне каменнымі тварамі. Для такога зарэзаць чалавека — што плюнуць. "Ай!", — падумаў я і выпусціў закрылкі. Маё цела выйшла з піке каля самай зямлі — я нават паспеў ухапіць зубамі кімсьці згублены чырвонец — і вярнуўся на знаёмы балкон сёмага паверху. Я сядзеў і думаў пра багацці цара Саламона, калі зверху цяжкім камяком прасвістаў уніз Ізя Якаўлевіч. "Ну, Ізя закрылкаў не мае. Гэта дакладна", — падумаў я і, павесялеўшы, пачаў прыслухоўвацца. Свіст абарваўся, штосьці гучна спружыніла і зноў засвістала. Я хацеў паглядзець, ці на шмат змяніўся мой сусед, але знізу раптам павольна ўзняўся Ізя Якаўлевіч з абярэмкам нейкіх пакункаў і ўкуліўся на свой балкон. Нарэшце, я зірнуў уніз: там з напятым брызентам стаялі мужчыны ў белых пальчатках.

У мяне зноў сапсаваўся настрой.

* * *

Дзеду Піліпу вельмі падабалася дзяцей частаваць. Панаставіць, шэльма, з ночы капканаў ды самастрэлаў, ямаў накапае, а як толькі віднець пачынае ды дзеці папрачынаюцца, дык ён іх і зазывае яблыкамі частавацца да сябе ў сад, як Стрыжка ў жыта. І нахабны ж быў такі дзед-барадзед: сядзіць на ганку ды аж лекаціць, аж трасецца ўвесь, каб дзіцёнак які ў яму ўваліўся ці ў капкан убіўся. І рагоча тады на ўсю вёску — пакоціцца на спіну ды нагамі дрыгае ў лапцях разбэрсаных. Гэтак ужо яму смешна, дурню сівому.

Але аднойчы расшчадрыўся. Убачыў Піліп дзяцей у садзе ноччу, сабак паспускаў і сам як выскачыць з-за хаты з сякераю вялізнаю наперавес! І ну махаць, быццам Хведар Набілкін:

— Хто ж так яблыкі крадзець?! Вось як патрэбна-та!..

Цяп-цяп і ссёк такую яблыню, што днём, можа, і сам не здолеў бы рукамі абхапіць.

— Ну што ж пасталі, дзеткі?! Ешце ж яблычкі, ешце! Яны сма-ачныя...

Так да раніцы дзеткі яблыкі і елі. У адных жываты бурчэлі, а ў другіх пашчэнкі звяло.

* * *

Надакучыла дзеду Піліпу сад вартаваць. Дык ён прытаіўся за плотам з касою ў руках і цікуе, хітрун стары. А тут Родзька на фурманцы, з кветкаю ў капелюшы, да Гарбяліхі ў сваты бярэцца.

— Тпру-у, здыхат[illegible]! — [illegible] на вуліцу выскачыў, касою жах-жах — аброці-супоні перарэзаў.

Падсадзіў ён (дабрадушны быў часамі чалавек) Родзьку кассём на каня. Родзька бухнуўся задам-напярод, давай рукі ад удзячнасці дзеду цалаваць. Добра, што барада расла калматая, а то пачырванеў бы ад сораму дзед-барадзед. Сцёбнуў ён каня, той і панёс Родзьку туды, куды Макар цялят не ганяў. А Піліп Гарбяліху паклікаў і падмануў яе: кажа, давай, Гарбяліха, з табой у лес паедзем ды будзем сок спускаць.

Гарбяліха і пагадзілася. Хлэпнулі яны па руках. Запрог дзед бабу ў аглоблі, умастаколіўся сам на пусты бляхан у возе, тузануў лейцы — і паехалі яны ў няблізкі свет да лесу сок спускаць.

Вось прыехалі. Піліп адразу давай па старой звычцы бярозы сячы: ссячэ і адразу пад камель бляхан валачэ. Гэтак ужо яму соку хочацца. Цягаў Піліп бляхан, цягаў ад аднаго пня да другога, пасля — зірк, а ў бляхане суха. Пачухаў Піліп патыліцу: паўгектара бяроз высеклі, а соку няма, камары яго брыкалі. Тут Гарбяліха падышла і шчыра ва ўсім прызналася:

— Восень жа цяпер...

Агледзеўся Піліп — і праўда, восень навокал. Хацеў ён разгневацца на Гарбяліху, а пасля перадумаў: вар'ятка ж, грэх сердавацць. Ведала, што восень, і маўчала.

— Давай тады хоць смалу спускаць, каб паражняком не ганяцца. Кашу ёй будзем скварыць.

І пайшлі яны хвойкі сячы. Дзед з сякерай знізу, а Гарбяліха па суках скок-скок на самую вершаліну, быццам вавёрка, ды гайдае дрэва з боку ў бок, пакуль перасечаны камель не зламаецца. Вось так рана ці позна, а паўбляхана смалы яны назбіралі. Напрыканцы іхняй працы Гарбяліха хацела салютаваць дзвюма зламанымі хвойкамі, але, седзячы на адной, не дацягнулася да суседняй і бразнулася вобзем. Тут у яе спіна і распрасталася, а горб знік. "Ну, няхай цяпер п'яніца Родзька паспрабуе да мяне пасватацца. Я яму бельмы прачышчу", — падумала Гарбяліха і пацягнула бляхан да воза. Упрог яе зноў Піліп у аглоблі, усеўся на бляхан, лейцы тузануў, а баба з месца крануцца не можа. Раптам з-за кустоў ляснік выскачыў з дубальтоўкай і ў касцы. Ідзе такі злы-злы, такі варожы-варожы і крычыць сіпла:

— Аўсвайс!.. Аўсвайс!..

Піліп, доўга не думаючы, бярозу падняў і папусціў у лесніка. Яна яго да зямлі прыціснула. Ляжыць ляснік, каску зняў, дубальтоўку пераламаў — без патронаў аказалася.

— Свой я, свой! — рагоча. — Але ж я вас і напалохаў!

— Ну й дурань жа! Восень навокал, а ты ўсё ў адных кальсонах ды басяком. Калісьці заснеш і прастудзішся, — уздыхнуў Піліп.

На воз ён не палез. Раптоўна да Гарбяліхі ў яго якаясьці павага і пяшчота прачнулася. Таму ўскочыў ён на плечы, абхапіў за шыю. Гарбяліха, вясёлая, наўскапыта воз і паімчала. Толькі пыл закурэў.

* * *

Кастусю Худовічу і Хведару Жыровічу надта ж рыбы захацелася. А рыбакі з іх былі, скажам, нягеглыя ды недасведчаныя. Не тое, што п'яніцы. П'яніцы з іх атрымаліся надзвычай рэдкія і каштоўныя: піцейны нюх, вопыт і стаж стварылі мужчынам добрую славу ганаровых наведвальнікаў элітарных бараў, піўных забягалавак і шматкроп'я прыватных фірм па здабычы самагонкі. Але ж рыбы мужчынам захацелася да няўсцерпу.

— Паехалі, — пракаўтнуўшы сліну, кажа Хведар Жыровіч, — на рэчку, там і будзем рыбу лавіць.

— А ты ў ёй разбіраешся? — пытаецца Кастусь Худовіч, і бачна, што ён аж млее без рыбы. — Рыба, брат, што грыбы: адзін у кошык кладзеш, другі нагой футболіш. А так выцягнеш мухамора — і з капытоў.

— Не, я разбіраюся! — узгараецца Хведар Жыровіч. — Значыцца так: добра падсоленую воблу, кільку ў таматнай падліве, і мінтая ва ўласным соку будзем пакідаць, астатняе выкідаць.

— Ат, можна абмануцца з гэтай драбязой. Лепш злавіць што-небудзь адно, але вялікае.

— Сома! Давай сома зловім. Ён з вусамі — не зблытаеш. Дзед мой на смажанага вераб'я лавіў іх, — аж заскакаў ад радасці і звярынага апетыту Хведар Жыровіч.

— А што мы з ім будзем рабіць? — таксама пачаў скакаць Кастусь Худовіч, прадчуваючы, як цэлымі кавалкамі ён будзе глытаць разварыстае мяса.

— Засолім!! А пасля з півам!! Па цэлым слоіку піва і — паміж намі засолены сом! Га, братка?! Ляжыць, што парсюк, толькі вусы параскіданыя ўбакі, як вёслы. Вах, вах!.. — Хведар Жыровіч заплюшчыў вочы і хутка-хутка заторгаў кадыком.

— Дурань! — Падскочыў да яго Кастусь Худовіч. — Дзе твой нюх? Ён жа, сом гэты, усохне!! Усохне!!! Будзе не большы, чым жывы бычок у тамаце.

— Не ўсохне!.. — Прахрыпеў Хведар Жыровіч, адчуваючы, што ў яго проста з роту забіраюць кавалак салёнага сома, і схапіў сябра за грудкі. — Не ўсохне!

Так яны стаялі і тузалі адзін аднаго, пакуль Кастусь Худовіч не знайшоў выйсце:

— Трэба лавіць кіта. Калі ўсохне, дык будзе, як жывы сом, а калі не ўсохне — як жывы кіт.

На гэтым і пагадзіліся. Ну, калі сома ловяць на смажанага вераб'я, дык кіту, напэўна, смажаны певень будзе ў самы раз. Злавілі яны чырвонабародага пеўня і зрабілі з яго пеўня-грыль. Пасля змайстравалі разборную вуду-гармату, пагрузілі яе на цягнік і паехалі ў Расею да мора. Там укапалі вуду ў бераг, утрамбавалі добра камянямі вудзільна, прычапілі сяміпудовае грузіла і чыгунны крук. На крук навесілі пеўня. Праўда, пакуль ехалі, грыль з'елі і ад пеўня застаўся толькі шкілет. Прыцэліліся яны як мага далей і пульнулі з вуды-гарматы кіламетраў на сорак у мора. Сядзяць дзень, сядзяць другі. На трэці дзень пачало кляваць. Паплявалі мужчыны на рукі, ды давай круціць махавік. Круцяць дзень, круцяць другі. На трэці дзень бачаць — ад гарызонта хваля ідзе агромністая. І к вечару выцягнулі на бераг такога здаравеннага кіта! Чорны ўвесь, доўгі, тупаносы і гарбаты.

— Ну й наямося! — глытае сліну Кастусь Худовіч.

— Зараз будзем саліць! — вар'яцее ад радасці Хведар Жыровіч.

Тут з рыпеннем расчыняецца люк і вылазіць з кіта дзядок у засаленым мундзіры афіцэра і пакамечанай фуражцы.

— Мы ведалі, трыццаць гадоў спадзяваліся і верылі, — кажа ён, ляскаючы ад холаду пашчэнкамі і трасучы ад хвалявання нейкай картай, — што нас не пакінуць у бядзе і паднімуць са дна марскога. Тэлеграфуйце ў Маскву — заданне выканана. Куба й найдалей пойдзе сацыялістычным шляхам...

Вось табе і на! Прыгледзеліся мужчыны — побач знак стаіць: "Рыбная лоўля забаронена!". Запіхнулі яны дзядка назад, люк завінцілі ды пульнулі лодку зноў на сорак кіламетраў у мора.

Так яны рыбы і не паелі. Мацюкнуліся з інтанацыяй ды пайшлі ракаў лавіць.

Уладзімір
ПУЧЫНСКІ-ПІРОГ

ФАНТАЗІЯ

Крумкачова мудрасць – у пасівелых пёрах,
ва ўсмешцы з-пад акуляраў:
вы, што жывяце па семдзесят год, людзі,
адкуль жа вам ведаць,
што акром Новага Ёрка ёсць горад
Новы Ерусалім.

Хіба вам вядома, скуль прыходзіць душа
ў ваша цела ў нараджэння ймгненне?
Але нядаўна памёр стары крумкач –
у каго нам адказ атрымаць?
Ці чакаць, як іншы крумкач састарэе...

САКРЭТ ПАЛЁТУ

Галубы й дзеці нагадваюць адзін аднога
непасрэднасцю сваіх паводзінаў і воляю
гуляць дзе ім зараз хочацца жаданнем рабіць тое
што пажадае памкненне гэтага моманту лётаць
галубоў дзеці ганяюць адчуваючы ўладу над імі
жывуць у галубятнях пад апекаю дзяцей
шлёпаючы па лужынах бяжыць дзіцё за
птушкаю каб схапіць ды навучыцца палёту
а яна ўцякае й таямніца недасягальная для
людзей бо не вераць у магчымасці чалавека
ўздымацца ў паветра каб ляцець над палямі
хатаў і траваў
ручныя галубы не адкрыюць сакрэты бо яны крыху
людзі.

ЯК МАЛІТВА

Масею Сяднёву

Ён не быў святаром
і народ не спяшаў да яго
на малебны
паэт ён і вершы
нібыта малітвы
жыццё ратавала вера
стамлёныя вусны шапталі
чарговы радочак галоўнага верша
стане ратункам
і людзі прыйдуць да паэта
малітву пакутаў пачуць
ад нягодаў ратуе верш
прашаптаны ў надзеі жыццё
таемна ўлівае пазнанне і веру.

РАТАВАННЕ

...бо хто схоча душу сваю
спасьці, загубіць яе...
Дабравесьце ад Марка, 8:35

Вы кідалі вугаль у топку,
Каб людзям пацяплела зіма?
Навошта просіце, каб помнілі аб вас?
У памяці той застанецца, напэўна ж,
Хто сэрца сваё ў сцюжу спаліў.

Алесь Паплаўскі

* * *

Неба выткана старанна
з чырвані заўчаснай.
Дрэмле ціхі росны ранак
на грудзях у Спаса.

Рана жнівень апусцелы
адзвінеў калоссем.
Надкусіла яблык спелы
за парканам восень.

* * *

Пасівелая вечнасць.
Рвуць вятры далячынь.
Задыхаецца вечар
у маўклівым плачы.

Стужка чорнага сітца
мокрых дрэў і дамоў.
Страх памрэ, каб радзіцца
ранкам заўтрашнім зноў.

Будзе ўсё, як і ўчора:
сон мой боль украдзе,
мне прымроіцца горад —
горад мар і надзей.

І пад цішай убрання
новых зманлівых шыльд —
пустата спадзявання
для пакутнай душы.

* * *

Гэты свет, як чужы пакой,
звар'яцелы, нязвыклы час.
Безнадзейнасць і злы дакор
дагрызаюць пакрыху нас.

Неадступнай снуе сцяной
беспрытульная постаць дня.
І жыву я даўным даўно,
а жыццё не жыццё — гульня.

За спіною хавае твар
мітуслівы, нямы натоўп.
Княства прывідных, дзіўных мар,
дзе не чуе мяне ніхто.

* * *

Заснежыла зноў, замяло...
Маўклівасцю ноч разліта.
Шукае на шкле далонь
мінулага дня адбітак.
І не вінаваты лёс,
што дзесьці за той пагардай
на востраве тваіх слёз
мая пахавана радасць.

* * *

Ларысе ГЕНЮШ

ЧАКАЮ І Я...

Час раскрышыць той камень
з пакут чалавечых і гора без меры.
Чакалі дзяды нашы доўга, вякамі
і ў спадчыну мне аддалі сваю веру.
Мой скованы край пахавае дрымоту,
святыя ў капліцы адправяць малебен.
І ноч адыдзе, з-за калючага дроту
знясілена вызірне сонца на небе.
І дзень ажыве ўпершыню, усміхнецца
шчаслівa і вольна пасля доўгай ночы.
Па грэшнай Зямлі дабрынёй разальецца
і высахнуць слёзы на тварах жаночых.

* * *

Ціха старыцца час.
Хутка старымся самі.
І наноў не пачаць —
трыццаць тры за плячамі.
І адведзены век
напалову пражыты.
А скупы прадавец
шчасце з мараю зблытаў.
Гэты свет на вачах
нема гіне ад стомы.
Мой затоены страх
непатрэбны нікому.
Вечар мкне цішынёй
неба рванае склеіць.
Ды нікога за мной
у чарзе да надзеі.
Мо прыдуманы свет?
Не расчынены дзверы...
Недапісаны верш —
боль няспраўджанай веры.

Мікола Мельнікаў

ХЛЕБ І ПЕСНЯ

"Будзе хлеб — і песні будуць".
· Народная прымаўка

Бывала — хлеба не было,
А песень пелася даволі.
Пяе галоднае сяло
І сее хлеб-надзею ў полі.

Згубіў нямала на вяку —
мужык з народзін наравісты...
І сёння ён нясе на кут
Не першы сноп, а тэлевізар.

Пашану аддае сяло
Бяздумнай сытасці, як долі.
Хлеб на стале і — пад сталом —
Не красіць песня больш застолле.

ГАЛАСЫ ВЁСКІ

Пачую ўсюды, як мая
Гукае вёска шматгалоса —
І з гаю песняй салаўя,
І плачам кані над пакосам.

Блукаць там будзе па расе
Юнацтва нетаропкі вечар,
Калі, бы птушка на страсе,
Маё дзяцінства адшчабеча.

А пагалоскай, як лясун,
Па вёсцы гойсае быліна.
Яе скрозь годы панясу,
Бо родам з гэтае зямлі я.

За радасць колішніх забаў
Я вёсцы зноў гатоў аддзячыць...
А ў сэрцы горыч і туга:
Не чутна галасоў дзіцячых.

ПОЗІРК

Усё радзей з табой сустрэчы,
Часцей жа — думкі пра цябе.
Ты зябка ўскідваеш на плечы
Хусцінку жоўтую цяпер.

Тады ж была ў зялёнай світце.
Што з жаўрукамі на плячах,
І, стоячы па грудзі ў жыце,
Глядзела з-пад рукі на шлях.

Твой позірк асвятляў дарогі,
Якімі ў клопатах ішоў.
Але да роднага парога
Мне не знайсці было шляхоў.

Ты пастарэла ад чакання.
З тугою страты, нібы ў снах,
Стаіш адна ля скрыжавання
І з-пад рукі глядзіш на шлях.

АДДАНАСЦЬ РОДНАМУ КРАЮ

Чужой любві і знаць не трэба,
Каб разумець матулі ласку,
Бо мы сышлі сюды не з неба,
А распазнаць "зямную казку".

Што нам завоблачныя плёсы
І іх нязведаныя далі.
Калі сцяжынку ў лузе росным
З матуляй роднай адкрывалі.

Хай з часам сталая гадзіна
Павабіць нас бяздоннем неба,
Ды, каб любіць сваю радзіму,
Чужую ласку знаць не трэба.

КРЫНІЦА

Каб не стаць балацінкай, крыніца
Нарадзіла раўчук-срэбразвон;
Па абшарах пяшчотай бруіцца
І сцюдзёнай гаючасцю ён.

Не змялела крыніца праз гэта —
Нават стала глыбей і чысцей.
Наталяе спякотнае лета
Смагу сэрца спагадай яе.

Сябар мой, хай табе і прысніцца.
Толькі б гэтыя словы ты чуў —
Каб душа засталася крыніцай,
Хай з яе выцякае раўчук.

Інтэрв'ю

"Да славы імкнуцца не трэба"

Віктар ШНІП — *адказны сакратар штотыднёвіка "Наша слова". Але галоўная яго прафесія — паэт. Яго вершы друкуюцца ў газетах і часопісах, выходзяць асобнымі зборнікамі, гучаць у якасці песень. Ужо неаднойчы чытачы штотыднёвіка "Чырвоная змена" прасілі расказаць пра паэта больш падрабязна, іх цікавяць не толькі творчыя поспехі, бадай, аднаго з самых актыўных сённяшніх аўтараў, але і яго жыццёвыя прынцыпы.*

Супрацоўнік рэдакцыі Мікола БАГАДЗЯЖ сустрэўся з паэтам і задаў яму некалькі пытанняў.

М.Б. Віктар, як табе ўдалося стаць членам Саюза пісьменнікаў? Хтосьці дапамог ці проста пашанцавала?

В.Ш. Хутка ўжо будзе дзесяць гадоў, як мяне прынялі ў Саюз пісьменнікаў, і доўгі час я, прызнацца, быў самым маладым у гэтай даволі немаладой арганізацыі. Ды і цяпер я па ўзросту ўваходжу ў дзесятку маладых сяброў СП Беларусі. Як бачыце, хоць і шмат хлопцаў і дзяўчат пішуць, але ў СП не так лёгка ўступіць маладому. Правілы прыёму часта мяняюцца. То могуць прыняць за некалькі публікацый у часопісах, то і некалькі кніжак не дапамогуць. Ды і наогул паняцце малады ў літаратуры вельмі расцягнутае. Напрыклад, У.Някляеў яшчэ пяць гадоў назад лічыўся маладым, а сёння, калі ён пры добрай пасадзе, — жывы класік. Думаю, што і А.Сыс будзе маладым паэтам яшчэ гадоў дзесяць. Такі ж лёс чакае і многіх маіх сяброў. Але ці так ужо дрэнна быць маладым? Шмат жа паэтаў застаюцца не заўважанымі ні чытачамі, ні самімі літаратарамі. Хто мне дапамог уступіць у СП? Не ведаю. Але выдаць асобную кніжку дапамог Р.Барадулін, які "выцягнуў" мяне з калектыўнага зборніка. Выйшла кніжка вершаў, і мне прапанавалі напісаць заяву ў СП. Напісаў, сабраў патрэбныя паперы — і мяне прынялі. Мне было тады 22 гады. З прыняццем у СП у маім жыцці шмат што змянілася. Да гэтага я быў амаль што бомжам, і не жыў, а існаваў на тое, што дадуць мне за мае вершы і што пашлюць Бог і сябры. Потым я паехаў вучыцца ў Маскву, а пасля вучобы адразу стаў працаваць у часопісе "Беларусь". Я быў нават выбраны старшынёй прафкома СП Беларусі. А каб не быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў, то, магчыма, і сёння, як некаторыя мае знаёмыя, бадзяўся б па вуліцах і рэдакцыях з торбачкай, у якой былі кніжкі і сшыткі з вершамі. Лічу, што для творцы карысна апусціцца ў пекла і падняцца ў рай дзеля таго, каб затым быць паміж чорным і светлым... і тварыць.

М.Б. Ці не лічыш ты сябе больш таленавітым паэтам, чым іншыя?

В.Ш. Часам бывае і такое. Успамінаю Ю.Кузняцова, які прыходзіў у Літінстытут і, выступаючы перад намі, казаў, што ён самы лепшы паэт у Расіі. Я не магу такога сказаць услых, і усё ж бывае, што таіць, думаю, што я калі не першы, то ў пяцёрку лепшых сучасных паэтаў уваходжу. Магчыма, ад сціпласці я не памру, але...

М.Б. Раней сапраўдны майстар (няхай гэта мастак, пісьменнік, рамеснік і г.д.) з радасцю ўспрымаў весткі аб тым, што з'явіліся маладыя таленты, і імкнуўся ім дапамагчы. У наш жа час, калі верыць "кулуарным" размовам, "зубры ад літаратуры" не толькі не радуюцца з'яўленню маладых талентаў, а, наадварот, усімі даступнымі ім метадамі глушаць, зажымаюць моладзь. Ці адчуваў ты, Віктар, штосьці падобнае? Ці быў хоць адзін чалавек, які паспрабаваў перашкодзіць табе?

В.Ш. Калі гэта — раней?.. Дзесяць гадоў назад, ці сто? Лічу, што ва ўсе часы былі ўсялякія людзі сярод творцаў — і добрыя, і дрэнныя, як у творчасці, так і ў адносінах да сваіх сяброў і калег. Маладым ніколі не было лёгка, бо часцей за ўсё маладое — гэта новае, якое часта не даспадобы тым "зубрам ад культуры", якія вырашаюць нешта ў гэтым жыцці. Мне таксама было не вельмі каб і лёгка, хаця не магу сказаць, што мяне заціскалі старэйшыя. Ад старэйшых адчуваў падтрымку. Праўда, толькі слоўную, але мне і гэтага хапала. За тое ад саміх маладых, як сам, даводзілася чуць вельмі шмат дрэннага: пра мяне (відаць, як і пра многіх) распускаліся розныя плёткі (магчыма, такія і цяпер ходзяць, але іх я ўспрымаю як належнае), мяне папракалі, што шмат друкуюся. А хто не дае друкавацца іншым? І калі маіх вершаў сорак надрукуюць за год, то няўжо гэта так многа? У іншых жа друкуюцца падборкі большыя. Я нікому не зайздрошчу: ні тым з майго пакалення, у каго ўжо каля дзесятка кніг, ні лаўрэатам, ні тым, у каго добрыя пасады. Магчыма, таму, што ў мяне амаль усё ці ёсць, ці ўжо было. Цяпер магу спакойна працаваць.

М.Б. Лічыцца, што вершы – справа маладых. Можна прывесці велізарны спіс славутых празаікаў, якія пачыналі, як паэты, а потым, пасталеўшы, "даспелі" для прозы. Ці не збіраешся ты з часам перайсці на прозу?

В.Ш. І я так лічу, што вершы паэт можа пісаць толькі да гадоў 45, а потым ці прозу, ці вершы ў прозе, як А.Разанаў, ці У.Арлоў, ці той жа — з маладых — Алесь Давыдаў.

Прозу і цяпер пішу. Ёсць нейкія накіды апавяданняў. І яшчэ. Адкрыю невялічкую таямніцу: вяду дзённік, які пачаў яшчэ ў 1978 годзе. Запісваю ўсё, што чую ў размовах з пісьменнікамі. Прасцей, вяду літаратурны летапіс нашага часу. Магчыма, ён будзе больш каштоўным за ўсе мае вершы. Мару напісаць раман, чытаючы які хацелася б плакаць і смяяцца.

М.Б. Як ты ставішся да славы? Ці лічыш нармальным імкненне літаратара да яе?

В.Ш. Што такое слава — для сябе, як ні дзіўна, не вызначаў. Не хачу славы, як у П.Броўкі ці ў каго іншага. Для мяне ідэал славы — гэта слава Ул.Караткевіча. Да славы імкнуцца не трэба. Яна сама прыйдзе, як зараз прыходзіць да гісторыка Міколы Ермаловіча. Трэба працаваць, а там — час пакажа.

М.Б. Ці падабаецца табе, што з тваіх вершаў робяць песні? Ці заўсёды, на твой погляд, чужая музыка адпавядае тваім словам?

В.Ш. З усіх маіх песень, якія гучаць у эфіры, толькі адна, самая першая і самая папулярная "А ў гасцях" (муз.Зм.Яўтуховіча) напісана на аснове верша. Усе астатнія створаны "на рыбу", таму часцей за ўсё музыка і словы адпавядаюць адзін аднаму. Але, як бы там ні было, не лічу сябе паэтам-песеннікам. Паэзія і тэксты песень — гэта вельмі розныя рэчы.

М.Б. Ці ёсць у цябе пачуццё гумару?

В.Ш. Як у нармальнага чалавека, у мяне ёсць такое пачуццё. На жарты не крыўдую, і калі ў мяне добры настрой — сам люблю пажартаваць.

М.Б. Як ты, у такім разе, ставішся да пародый на твае вершы?

В.Ш. Да пародый на мае вершы стаўлюся станоўча. Пародыя — гэта ж тая самая рэклама. Праўда, не трэба забывацца тым, хто піша пародыі, што і пародыя павінна быць мастацкім творам, а не звычайнай халтурай. У нас два пакуль сапраўдныя парадысты, да якіх я станоўча стаўлюся, — гэта Георгій Юрчанка і Міхась Скобла. Астатнія парадысты — пародыі на пачынаючых парадыстаў. Праўда, і сярод іх ёсць вельмі прыстойныя.

Рада "Крыніц" працуе па панядзелках з 15 да 20 гадзін у грамадскай прыёмнай штотыднёвіка "Чырвоная змена" (Дом друку, праспект Ф.Скарыны, 77, пакой 112, першы паверх). Тэл. 32-56-53.

Літаратурны выпуск "Крыніцы" вядзе пісьменнік Алесь МАСАРЭНКА.

Рашэнне, якое прыняло Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь, не з'явілася громам сярод яснага неба. Усё часцей гучыць беларуская мова ў працоўных калектывах, проста на вуліцы. Але ж для арміі, трэба згадзіцца, такі крок у нейкім сэнсе рызыкоўны. Афіцэры, напрыклад, — у большасці сваёй прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей.

Незвычайныя аспекты гэтай праблемы закранае гутарка супрацоўніка прэс-цэнтра МА РБ УЛАДЗІМІРА РУДЗЕНКІ з міністрам абароны Рэспублікі Беларусь

Генерал-палкоўнік Павел КАЗЛОЎСКІ:

"АДСТУПАЦЬ НЯМА КУДЫ..."

У нацыянальным войску пачынаецца Адраджэнне

– Павел Паўлавіч, стварэнне ўласных Узброеных Сіл – працэс складаны, часта супярэчлівы. Адным словам, задач хапае, а тут яшчэ чарговая далучылася – вывучаць дзяржаўную мову...

— Пытанне нацыянальнага адраджэння — надзвычай важнае для нас. Правільна зазначыў нехта з вучоных: яшчэ крыху — і адраджаць не будзе чаго. Таму нельга марудзіць.

Не будзем звяртацца да гістарычных вытокаў і шукаць вінаватых у тым, што мы вымушаны выратоўваць сваю культуру, мову, аднаўляць нацыянальны гонар, абуджаць самасвядомасць. Цяпер галоўнае не ў прычынах, а ў пошуку шляхоў да захавання гістарычнай спадчыны, узбагачэння культурных здабыткаў нашых продкаў. Армія, безумоўна, не можа заставацца ў баку ад набіраючых моц працэсаў. Бо яна, па-першае, дзяржаўная структура і падпарадкоўваецца законам. А па-другое, армія заўсёды ажыццяўляла выхаваўчую функцыю. Тут загартоўваюцца маладыя воіны, становяцца сапраўднымі грамадзянамі. Мова, культура адыгрываюць у гэтым найвялікшую ролю.

Распрацоўкай праграмы вывучэння і пераходу Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь на дзяржаўную мову займалася спецыяльна створаная рабочая група. Адбыліся сустрэчы з народнымі дэпутатамі, прадстаўнікамі грамадскіх арганізацый, вывучаліся прапановы з войскаў. На калегіі міністэрства мы яшчэ раз узважылі свае магчымасці і прынялі адпаведную пастанову. Цяпер, як кажуць, адступаць няма куды, трэба выконваць праграму.

– Што ўяўляе сабой праграма?

— Яна разлічана дзесьці на шэсць год, уключае шэраг мерапрыемстваў, накіраваных на стварэнне ўмоў для вывучэння роднага слова, а потым і выкарыстання дзяржаўнай мовы ў службовых зносінах, на занятках баявой падрыхтоўкай, пры нясенні вартавой службы. Патрэбна арганізаваць выданне адпаведных дакументаў на беларускай мове, статутаў, адкрыць у воінскіх часцях пакоі для самастойнай працы, пры дамах афіцэраў — гурткі мовазнаўства.

Вядома ж, неабходна падабраць спецыялістаў, набыць аргтэхніку. Пачынаем жа з нуля. Адсюль і падрыхтоўчы перыяд. Ён працягнецца прыкладна паўгода.

Належным чынам зменены планы камандзірскай падрыхтоўкі. У іх прадугледжваюцца спецыяльныя лекцыі па гісторыі Беларусі, нацыянальнай культуры. Тэмы па гістарычнаму мінуламу, па вывучэнню традыцый беларускага народа ўвайшлі ў планы грамадска-гуманітарнай падрыхтоўкі салдат і сяржантаў.

Зменіцца з цягам часу і мастацка-эстэтычнае афармленне тэрыторыі ваенных гарадкоў розных вайсковых устаноў. Яны набудуць, можна сказаць, беларускі твар.

Неяк зазірнуў у бібліятэку адной воінскай часці. Нямала добрых кніг убачыў, часопісы розныя ёсць, свежыя газеты. Але на беларускай мове нічога не знайшоў. Сорам! Потым і ў іншых месцах цікавіўся. Карціна адна і тая ж: вайсковыя бібліятэкі не маюць кніг на роднай мове. Не выпісваліся раней і беларускамоўныя газеты і часопісы. Каго абвінавачваць? Камандзіраў, бібліятэкараў? Яны ж старанна рабілі сваю справу. Хіба іх віна, што зусім іншай была палітыка? І цяпер вырашана пры камплектаванні кніжных фондаў 50 працэнтаў грашовых сродкаў выкарыстоўваць для закупкі кніг на беларускай мове.

– Павел Паўлавіч, але ж згадзіцеся: авалоданне дзяржаўнай мовай, культурнай спадчынай – справа даволі складаная. Ці здолее армія пры ўсім жаданні самастойна вырашыць шматлікія праблемы?

— Да гэтага імкнёмся. Аднак тут патрэбна канкрэтная дапамога іншых міністэрстваў і ведамстваў, творчых саюзаў, інтэлігенцыі. Упэўнены, што яны пойдуць нам насустрач.

— Між тым, раней рэгулярна праводзіліся сустрэчы воінаў з творчай інтэлігенцыяй, ад якіх моцна аддавала "паказушным духам".

– Такі, на жаль, быў час.

Сёння ў нас іншыя надзеі на шэфскую дапамогу. Пісьменнікі, мастакі, артысты заклікаyы несці ў салдацкія масы роднае слова, здабыткі фальклору, суквецці беларускай культуры. Воіны, дакрануўшыся да нацыянальнага багацця, абавязкова прасякнуцца павагай да свайго народа, усвядомяць неабходнасць абароны Айчыны. Прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, у сваю чаргу, змогуць пачарпнуць матэрыял для новых твораў, атрымаюць магчымасць паназіраць за вайсковай службай, адчуць яе, як кажуць, знутры. Такія кантакты трэба нам наладзіць. Чым хутчэй, тым лепш.

– Не апошняе месца займае ў вайсковай службе добрая страявая песня. Яна адганяе стомленасць, надае бадзёрасці. Але няма ў нас сваёй страявой песні. Ці будзе?

— Упэўнены, будзе. Па радыё, тэлебачанні ўсё часцей гучаць эстрадныя песні на беларускай мове. Цудоўныя, дарэчы, песні. Моладзі яны падабаюцца. У нас ёсць каму ствараць сапраўдныя ў мастацкім сэнсе творы і для арміі. Не так даўно сустракаўся са старшынёй Саюза кампазітараў Беларусі Ігарам Міхайлавічам Лучанком. Якраз вялі размову аб тым, як наладзіць у арміі песенную творчасць, арганізаваць самадзейнасць. Тут таксама ёсць пралікі, трэба хутчэй наверстаць упушчанае за апошнія гады. Трэба, каб у войску праводзіліся фестывалі песні, розныя творчыя конкурсы.

Турбуе мяне культура афіцэраў увогуле. Яна вельмі нізкая. Часта задумваюся: у чым справа? Дамы афіцэраў у гарнізонах абсталяваны сучаснай тэхнікай, ёсць умовы для карыснага адпачынку. Значыць, неабходна шукаць нешта новае.

– Дарэчы, новае – гэта часта забытае старое...

— Сапраўды. Якія ёсць цудоўныя абрады... Напрыклад, народныя святы, тое ж Купалле. Умела правесці яго ў гарнізоне — абыякавых не застанецца.

– Дык верыце, Павел Паўлавіч, што мы адродзімся, не загінем?

— Без веры нельга жыць. Але тут і працаваць трэба. Спадзяюся на разуменне кіруючых вайсковых структур, прыклад камандзіраў усіх рангаў. Калі яны пакажуць, як неабходна адносіцца да дзяржаўнай мовы, да культуры народа, усвядомяць усю важнасць вялікай справы, якая пачата ва Узброеных Сілах Беларусі, — мэта будзе дасягнута.

Паміж намі, жанчынамі

У апошні час мне ўсё часцей і часцей здаецца, што ўсе мы, прадстаўніцы цудоўнай паловы чалавецтва, маладыя, сталыя, прыгожыя і не вельмі, нібы той застылы, змярцвелы сад аголеных дрэў: жывём толькі сваім унутраным, нікому не вядомым жыццём

У ЧАКАННІ ВЯСНЫ

ДЗЯЎЧЫНКА закінула за плячо спартыўную сумку, ад чаго яе кароткая спаднічка паднялася яшчэ вышэй і зусім схавалася пад аб'ёмістым світэрам. Дзяўчынка паплыла да выхаду, лёгка і грацыёзна перастаўляючы доўгія ногі, і набітая прадуктамі сумка здавалася ўсім, хто ішоў насустрач, чымсьці бязважкім, як бы дэталлю яе ўбрання...

І раптам, перакрываючы гул мітуслівага магазіннага натоўпу, услед за дзяўчынай панеслася: "Ах ты, дрэнь, ах ты, шлюха... Паглядзіце — яна ж без спадніцы! Вось з-за такіх і саджаюць ні пра што нашых хлопцаў...".

Дзяўчынка ўцягнула галаву ў плечы і выскачыла з магазіна.

Неахайны мужчына ва ўзросце, з перакошаным тварам і ў такім самым перакошаным касцюме яшчэ доўга сатрасаў паветра, абліваючы дзесяціпавярховай нецэнзуршчынай "усіх гэтых шлюх". Быў момант, калі я шчыра пашкадавала, што не нарадзілася мужчынам: хацелася падысці і добра страсянуць гэтага заўзятага прыхільніка маральнасці...

ПАВАЖАНЫЯ чытачкі! Тая з вас, якая хоць раз у жыцці апранала кароткую спадніцу, мяне зразумее. Успомніце, што вы адчуваеце ў першую чаргу, убраўшыся ў гэты прывабны прадмет жаночага туалету і прайшоўшы па вуліцы? Успомнілі? Усё правільна. Вы камплексуеце, вы напружаныя, вы не можаце расслабіцца, вы ў пастаянным чаканні заўвагі (прыемнай і не вельмі) або асуджальнага позірку... На вас глядзяць, вас выдзяляюць з шэра-бурага натоўпу, але выдзяляюць у асноўным не як мастацкі твор, не як прывабную жанчыну, на якую проста прыемна паглядзець. На вас пазіраюць або з непрыкрытым жаданнем, або з зайздрасцю і, як вынік, нянавісцю. Падсвядомай і не толькі. І ў гэтай выбухованебяспечнай сексуальна-ненавісніцкай атмасферы вы прабудзеце да той пары, пакуль не зменіце свой знешні выгляд. Сціплая "клетка", неакрэсленая даўжыня (зразумела, за калена), невыразны колер — вось тое, што якраз падыдзе, што не выкліча раздражнення стомленых кабет і не абразіць густу патрабавальных мужчын з ордэнскімі планкамі. На ногі — стаптаныя туфлі, у кожную руку — па сумцы. Для поўнага завяршэння партрэта тыповай прадстаўніцы прыгожага полу ссутульцеся. І — уперад сямімільнымі крокамі, упэўнена ступаючы на пятку і рассякаючы паветра моцным бюстам...

Але я не пра гэта. Я — пра жаночую годнасць увогуле. Лічыцца, напрыклад, што форма не адлюстроўвае зместу. Не веру. Яшчэ як адлюстроўвае. Яркае, прыгожае, арыгінальнае — прыкмета добрага густу, індывідуальнасці, фантазіі. Невыразнае, размытае, бясформеннае — адзнака такога ж убогага па змесце ўнутранага свету. Толькі не трэба спасылацца на недахоп фінансаў і дэфіцыт якасных тавараў. Калі вы сапраўдная жанчына — выкручвайцеся, камбініруйце, фантазіруйце, перашывайце — але не дазваляйце сабе зліцца з натоўпам і ў ім згінуць. Існуе безліч спосабаў пазбегнуць такой сумнай долі. Але перш чым пачаць іх прымяняць, трэба гэтага захацець. Вось тут і высвятляецца, што хочуць далёка не ўсе. Прывыклі, зжыліся з роляй "шэрай мышкі", і любое адхіленне ад агульнапрынятай нормы "вырубаюць" (у думках) на корані.

Дык у чым жа справа?

НЕ ПАГЛЫБЛЯЮЧЫСЯ ў гісторыю, паспрабую растлумачыць свае думкі ў некалькіх словах.

У перыяд вялікай сацыялістычнай штампоўкі, калі шліфаваліся і падганяліся пад агульны стандарт не толькі дэталі і машыны, але думкі і пачуцці, месца сваё ўласнае меркаванне было быццам бы неяк непрыстойна. Калі ў калектыве, скажам, усе пілі, то нельга было не піць. Калі ўступалі ў камсамол, то нельга было не ўступаць. Калі ехалі "ўзнімаць" цаліну, закладваць будоўлю стагоддзя або паварочваць раку — нельга было не ехаць. Успомніце ідэал жанчыны 50-х, 60-х, 70-х... Сціплая працаўніца ў шырачэзных штанах і бясформеннай робе бадзёра крочыць зранку на роднае прадпрыемства, каб выдаць там дзве тры нормы. Замест асабістага жыцця — грамадскае, замест мужа — родны калектыў, замест жаночай прывабнасці — маральнае аблічча будаўніка светлай будучыні. І нельга было не адпавядаць, не імкнуцца да зададзенага ідэалу... Родная краіна, родны ўрад і родная прамысловасць рабілі ўсё магчымае, каб забіць у жанчыне жанчыну, ператварыць яе ў прыдатак машыны, у механізм для нараджэння патомства, у бясполую істоту... На шчасце, некаторыя супраціўляліся. Іх не заахвочвалі ні ордэны маці-гераінь, ні пуцёўкі на ўдарныя будоўлі пяцігодкі, ні ганаровыя граматы і званні. Ім хацелася быць проста жанчынамі з адной адзінай патрэбнасцю — кахаць і быць каханымі. У "бой" з апошнімі ўступала "цяжкая" артылерыя — лёгкая прамысловасць, дэманструючы ў барацьбе супраць жанчыны цуды вынаходлівасці. Скажыце, ці ж можна было доўга заставацца каханай у айчынных бюстгальтарах шырынёй у далонь або ў панталонах, ледзь крыху карацейшых за спадніцу? Самыя шчаслівыя мелі доступ да замежных рэчаў, да халадняватага шоўку нямецкіх камбінацый, да найтанчэйшых французскіх панчох і найдалікатнейшых духоў, да элегантных італьянскіх боцікаў, якія рабілі стройнай нават самую непрывабную нагу. Але шчаслівых было мала. Куды больш — астатніх, якім прыходзілася задавальняцца нязграбным айчынным таварам.

З таго часу наша псіхалогія па вялікаму рахунку не вельмі змянілася.

Вядома, што ўзровень цывілізацыі той ці іншай краіны вызначаецца менавіта яе адносінамі да жанчыны і жаночых праблем і ступенню вырашальнасці іх. Смешна, але да нядаўняга часу галоўнай праблемай нашых фемін лічылася нераўнапраўе з мужчынамі. І каб выправіць гэта "ганебнае" становішча, жанчыну пасылалі ў космас і апускалі ў забой, саджалі за руль і ставілі ля станка. Паняцце "хатняя гаспадыня" лічылася ледзь ці не сінонімам слова "дармаед". Ды вы самі ўсё гэта цудоўна ведаеце. Я пра іншае.

Пра тое, што па свайму ўзроўню адносін да жанчыны мы ўсё яшчэ знаходзімся недзе ў каменным веку.

БЕЗУМОЎНА, нашы жанчыны тэарэтычна маюць мноства правоў, але рэалізаваць на практыцы атрымліваецца толькі абавязкі. Нідзе, ні ў адным законе не гаворыцца аб праве жанчыны быць... жанчынай і аб абавязках дзяржавы прадастаўляць ёй усё неабходнае для гэтага.

Здаецца, дзяржаўным мужам, занятым вялікай палітыкай, ніколі не зразумець нашых штодзённых праблем. Па-першае (і па-апошняе), таму, што яны — мужчыны і ніколі ў жыцці не перажывалі (прабачце за адкрытасць) нашай, напрыклад, штомесячнай пяцідзённай "радасці". Калі замест таго, каб ісці на работу, носішся, як звар'яцелая, ад аптэкі да аптэкі, спрабуючы набыць для зразумелых мэтаў хоць што-небудзь. "Што-небудзь" у апошні час — гэта звычайны бінт коштам 15 рублёў за штуку. Шляхам нескладаных матэматычных падлікаў прыходзім да вываду, што "штук" трэба як мінімум дваццаць. Гэта — 300 рублёў штомесячна. Цікава, ці ўлічваўся пры вызначэнні пражытачнага мінімуму такі неабходны пункт жаночых расходаў? Вельмі сумняваюся, паколькі вышэйпамянёны "мінімум" аказаўся аднолькавым для абодвух полаў. А магчыма, падобныя жаночыя затраты прыраўняліся да якіх-небудзь спецыфічных мужчынскіх? Напрыклад, да расходаў на піва і цыгарэты?

Безумоўна, калі ў аптэках няма валідолу і элементарных таблетак ад галаўнога болю, неяк сорамна крычаць на ўсіх перакрыжаваннях пра адсутнасць якасных (а значыць — імпартных) спіралей і іншай процізачатковай драбязы. Адным абортам больш, адным менш... Каго гэта хвалюе? А не хочаш — раджай, родная... Можа, яно і нічога, з цягам часу пераменіцца ўсё... Дзеці — кветкі жыцця... Чаго ўжо там — раджай, запрагайся, закасвай рукавы, забудзь, колькі табе год і якога ты полу. Карацей, уставай на смяротны бой, каб дзеці выжылі і выраслі хоць бы больш-менш здаровымі.

...Ды што гэта я — усё пра сумнае ды пра сумнае? Трэба і пра добрае. Днямі бачыла айчынны купальнік на вузенькіх шлеечках і з трусікамі-бікіні. Расцём! На паліцах спецыялізаваных жаночых магазінаў пачалі з'яўляцца ўпаўне прыстойныя бюстгальтары роднай "Мілавіцы". Адно засмучае: засцежкі як былі пластмасавымі (і таму хутка ламаліся), так і засталіся. Але гэта ж дробязь у параўнанні з тым, што ёсць да чаго гэтыя засцежкі прышываць! Зноў жа — калготкі... Яны сталі больш тонкімі і прыемнымі навобмацак, але пад кароткую спадніцу ўсё роўна не надзенеш (жанчыны мяне зразумеюць)... І толькі ў аптэках па-ранейшаму глуха. Затое на рынку мардастыя мужыкі і размаляваныя бабы бойка гандлююць на штукі і ўпакоўкамі з надпісам "tampax" па шалёных цэнах.

Дарэчы, не так даўно адна мая знаёмая вярнулася з Германіі і прывезла ў якасці нагляднага дапаможніка некалькі сімпатычных яркіх папяровых пакецікаў, непрыкметна "канфіскаваных" ёю ў жаночым туалеце. Пакецікі знаходзіліся там у вялікай колькасці і прызначаліся для выкарыстаных жаночых тампонаў. "Праклятыя капіталісты" не абышлі сваёй увагай такую "дробязь", аб якой нашы дзяржаўныя дзеячы калі і здагадваюцца, дык выгляду не падаюць, бо "непрыстойна". Затое практычныя беларускія турысты з поспехам выкарыстоўвалі яркія паперкі для загортвання харчовых прыпасаў. З чым мы іх і віншуем.

...Памятаеце гістарычны "тэлемост", на якім наша суайчынніца з гонарам канстатавала, што, маўляў, "сексу ў нас няма"? Здаецца, у чымсьці яна мела рацыю...

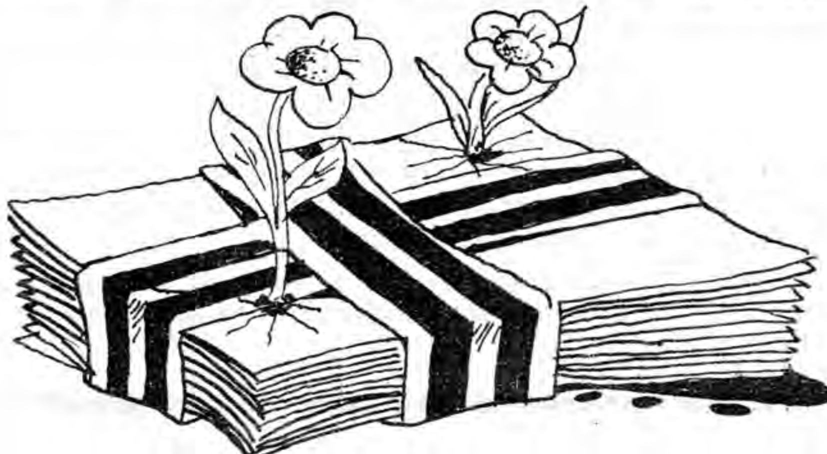

Наталля СТРАЛКОВА.

"Варшаўскі мост" 1.

МІЛІЦЫЯ ДАЕ "ДАБРО"

Пра мытню пісалі і пішуць практычна ўсе выданні. А вось пра міліцыю, якая стаіць на граніцы, матэрыялаў у друку амаль няма. Між тым, у першую чаргу менавіта яна сустракае вялікую чаргу аўтамабіляў і аўтобусаў, якія днём і ноччу літаральна штурмуюць пагранічны пераход у Брэсце "Варшаўскі мост".

— За маё дзяжурства праз міліцэйскі кантрольна-прапускны пункт праходзіць больш за трыста машын і каля сотні аўтобусаў, - гаворыць камандзір узвода лейтэнант Мікалай Мікалаевіч Руцкі. — Гэта ў звычайны дзень. Напярэдадні ж выхадных паток аўтатранспарту ўзрастае. Асабліва ён вялікі, калі пускаюцца чуткі, што граніцу нібыта вось-вось закрыюць. У такія часы мы працуем без перапынку. Дывы і самі бачыце...

Так, бачым.

Бясконцая чарга працягнулася больш за кіламетр. "Жыгулі" і "Фіяты", "Волгі", "Масквічы" і "Мерседэсы" стаяць тут гадзінамі, а то і суткамі. Гаспадары перагружанай самым розным дэфіцытным таварам тэхнікі бавяць час у асноўным побач з дарогай. Прама на сенакосе загараюць, гуляюць у карты, спяць, п'юць. Балазе, Брэст зусім блізка, вінна-гарэлачная прадукцыя ёсць амаль у кожным кіёску. Ды і самі "турысты" вязуць столькі выпіўкі, што хапіла б, каб аддалі, на некалькі добрых вяселляў.

— П'яныя на граніцы — з'ява ўжо прывычная, — заўважае Мікалай Мікалаевіч. — У асноўным гэта замежныя грамадзяне. Бывае, што яны бунтуюць, патрабуюць прапусціць іх без чаргі. Прыходзіцца супакойваць дэбашыраў. Калі патрабуецца, выклікаем дапамогу з горада.

Людзі ёсць людзі. І дома, і на мяжы яны застаюцца ў палоне сваіх звычак, прытрымліваюцца тых законаў і правіл, па якіх прывыклі жыць заўсёды. І праблемы ўсяго грамадства быццам сканцэнтраваны тут, на аўтапераходзе "Варшаўскі мост". І, мажліва, самая небяспечная з іх — гэта рэкет. Маладыя натрэніраваныя хлопцы ў скураных куртках не толькі "абкладваюць падаткамі" бізнесменаў, якія часта ездзяць за мяжу, але і спрабуюць без затрымкі правесці цераз міліцэйскі кантрольна-прапускны пункт сваіх людзей. Міліцыя на іх шляху ўстае першай, рызыкуючы і здароўем, і жыццём. І гэта не проста словы. Нядаўна з Польшчы прывезлі некалькі нябожчыкаў: наша айчынная і жорсткая мафія "дастала" сваіх крэдытораў і там. Сляды яе вядуць у Брэст.

Так, міліцыі, якая дзяжурыць на граніцы, не пазайздросціш. Турбот хоць адбаўляй, а зарплата звычайная. Як сказаў адзін паставы сяржант, плацяць роўна столькі, колькі патрабуецца на сціплае жыццё. І гэта нягледзячы на тое, што міліцыя дапамагае таможні вяртаць незаконна вывозімыя каштоўнасці на мільёны рублёў...

Міліцэйскі пост — гэта і калектыў, і невялічкая службовая гаспадарка, і своеасаблівая мытня. Дзяжураць тут людзі самаадданыя і высокапрафесіянальныя. Мікалай Мікалаевіч называе Аляксандра Марадзюка, Міхаіла Мацука, Міхаіла Барсука, старшых сяржантаў Валерыя Курцянкова і Аляксандра Цімашэнку, малодшага сяржанта Сяргея Старыкевіча.

— ...Пане, пане, можна на хвілечку? — звяртаецца да М.М.Руцкага пажылая палячка. І ён ідзе выслухоўваць чарговую просьбу.

А.РАЗАНОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: перад міліцэйскім кантрольна-прапускным пунктам.

Фота П.СУЛІМЫ.

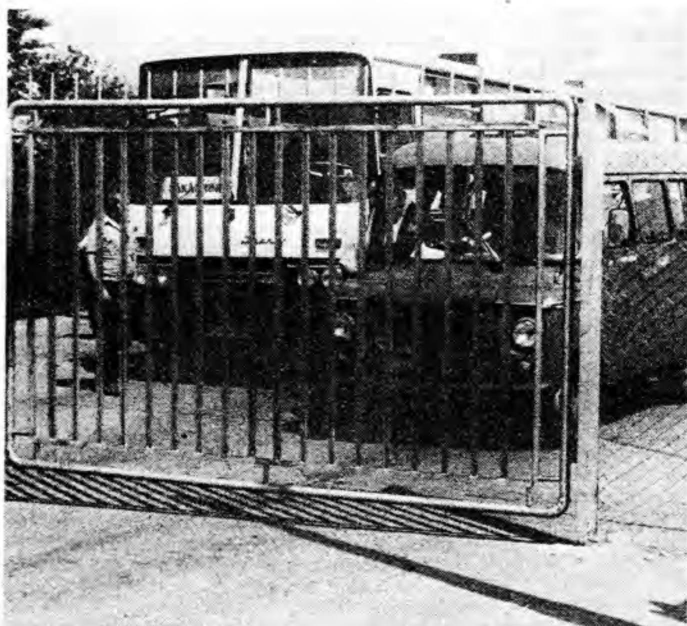

Успаміны з Менску, Будслава, Вільні, Прагі, савецкай турмы

(Працяг. Пачатак у №№28,29)

Прабываньне ў камэры ў такіх варунках, плюс вельмі благое аджыўляньне, страшэнна падрывалі сілы вязьняў, і яны хадзілі, як цені. Найгоршым няшчасьцем, аднак, былі допыты, бо яны адбываліся пераважна начамі на працягу цэлых тыдняў з перадышкай ці без яе і то з усімі атрыбутамі савецкіх паліцыйных маральных і фізычных мукаў. Ахвяра, забраная на ноч на допыт, укідвалася ў камэру чуць жывая над раньнем, як гэта было і з нашым Кастусём.

Ён, небарака, вадзіў вачамі па ўсіх нас — беларусах, што абкладалі яго мокрымі ручнікамі, каб супакоіць ці палегчыць болі; здавалася, што ён хоча выбраць кагосьці і сказаць яму нешта вельмі важнае. Грамадка наша складалася з некалькіх чалавек: апрача мяне, быў тут старшыня Гуртка Беларускага Інстытуту Гаспадаркі й Культуры з К., Цімафей, два грамадзяне з мясцовай акругі — Ш. і З., вучань Віленскай тэхнічнай школы С. і малады асьвечаны земляроб А. У нашай камэры было шмат беларусаў, асабліва сялян, але пералічаная тут група месьцілася разам і была найбольш зжытая. Мы чакалі ў напружаньні: да каго Кастусь зьвернецца й што скажа. Ужо згаварыліся, каб адыйсьціся на хвіліну, пакінуўшы пры хворым таго, да каго ён мае давер. Але згаворы аказаліся лішнімі. Кастусь яшчэ раз правёў па ўсіх нас вачыма й тады вымавіў ціха, але выразна: "дваццаць пяць"... Мы задумаліся, бо ня ведалі, як гэта зразумець, што значаць гэтыя "дваццаць пяць"? Урэшце пачалі пытаць яго, што ён праз гэта хоча сказаць. Кастусь ляжаў нярухома з заплюснутымі вачыма, як самлелы, а мы стаялі, са зьдзіўленьнем уляпіўшыся ў яго вачыма. Урэшце, не адчыняючы вочы, ён прамовіў зноў:— Я ня дзіўлюся, што вы ня ведаеце, аб што ходзіць, бо ў гэтым пекле можна забыцца аб усім, асабліва-ж калі ніхто ня сочыць за календаром. Як мяне цягнулі з допытаў, на нас наткнуўся зьнянацку з-за вугла калідору студэнт Б. з Вільні з канвоем. Яго зараз-жа адвярнулі да сьцяны тварам, але ён усё-ж пасьпеў сказаць "дваццаць пяць" і я гэта выразна пачуў. Ня гледзячы на страшэнную слабасьць і боль, я дагадаўся, што хацеў сказаць студэнт Б. Я пэўны, што й вы дагадаецеся, як падумаеце —.

Фактычна ня трэба было й думаць. Некаторыя з нас і так добра ведалі, што на наступны дзень прыпадае 25 Сакавіка, а тыя, што забыліся, адразу прыпомнілі пры ўспамінах аб календары. Непаразуменьне-ж адразу вынікла з тэй прычыны, што нікому і ў галаву ня прышло, што гэты да няпрытомнасьці скатаваны беларус здольны думаць у такім стане аб 25-м Сакавіку. Таму цяпер, калі ўсім стала ясна, аб што ходзіць, на гэтага маладога чалавека пачалі глядзець як на сьвятога, як на нейкі сымбаль. Ён быў амаль паміраючы, але ў ім сядзеў дух волата! Яго нацыянальнага ідэалу ня выбілі з галавы й сэрца ні турма, ні голад, ні катаваньне сталінскіх апрычнікаў. Трэба было дзівіцца, як мог вытрымаць гэты малы й хударлявы хлапец столькі часу галадамор'я й катаваньня. Хіба таму толькі, што ў гэтым вымучаным целе сядзеў вешчы дух Вялікага Усяслава Чарадзея, Скарыны й Кастуся Каліноўскага, ягонага цёскі... І таму ў нашых вачох тады ён адразу вырас да велічы гэроя, мучаніка за Бацькаўшчыну. І нам стала й балюча, і сумна, і радасна адначасна, бо здалі сабе справу з таго, што такіх Кастусёў памірае цяпер шмат, шмат — сотні, тысячы. Як жа іх шкода, што паміраюць у муках, замест таго, каб жыць і працаваць для Бацькаўшчыны...

Аднак сэрца радуецца, што паміраюць яны з думкай аб Ёй, аб 25-м Сакавіку. Яны паміраюць, але тыя, што засталіся на волі жывыя, будуць рабіць удвая, як даведаюцца аб іх сьмерці, і за сябе і за іх.

* * *

На другі дзень уся наша групка сядзела амаль цэлы дзень каля Кастуся. Ён чуўся значна лепш, усьміхаўся й браў удзел у гутарках. Гутарылі мы паўголасам, дзелячыся ўражаньнем ды ўспамінамі, як праводзілася сьвяткаваньне 25-га Сакавіка ў розных мясцовасьцях і асяродзьдзях. Разважалі над тым, чаму Акту 25-га Сакавіка не ўдалося правесьці ў жыцьцё. Ня гледзячы на панурыя абставіны, на душы неяк было весялей, бо ўрачысты дзень прыпамінаў нам, што мы не адны, што зьяўляемся часткай вялікага няўміручага арганізму — цэлага Беларускага Народу.

Наш пагодны настрой дзеяў нейкім флюідам і на цэлую камэру. Дзякуючы нам, усе нашы сяляне-вязьні ведалі аб беларускім нацыянальным сьвяце, хоць падыходзілі да нас толькі некаторыя з іх. Мала таго, паміма нашай волі ведалі аб гэтым і іншанацыянальныя групы: жыдоўская і польская. Неяк нечакана падыйшоў да нас б. рэдактар жыдоўскай газэты Р. і, не называючы ўсё імёньнямі, улучыў сказаць асьцярожненька, што ён ведае, што мы сяганьня перажываем, глыбака нам спачувае й ад душы жадае, каб жаданьні нашы зьдзейсьніліся. Пазьней падыйшоў да нас і паляк — б. віленскі судзьдзя Н., які ў гутарцы вельмі нядвузначна таксама склаў нам свае пажаданьні. Нават не абмінуў нас і заўсёды сымпатычны паручнік рэзэрвіста З.— садавод па фаху, які марыў увесь час аб тым, каб папасьці ў Канаду й спакойна гадаваць добрыя яблыкі. Ён заўсёды гаварыў з намі па-беларуску і, здаецца, больш чуўся беларусам, чым паляком.

Не абыйшлося без надзвычайных праяў і вонках нашай камэры. Ужо ў часе ранішняй прагулкі мы заўважылі на сьценах у розных мясцох надпісы алоўкам лічбу "25" і літару "С". Пры набліжэньні груп з розных камэраў чуліся словы "дваццаць пяць" зьнячэўку, хоць гэтыя групы адна другую й ня бачылі. І нічога дзіўнага. Хіба ня было тады такой камэры ў вялікай турме, у якой-бы не сядзелі беларусы. Супраць нашай камэры сядзеў інжынер Б. з некалькімі людзьмі, побач з ім наш стары й заслужаны дзеяч А. Нэканда-Трэпка (ён ужо, напэўна, ня жыве), праз камэру за ім сядзелі сп. К., У. — і так па ўсёй турме. Былі нават і такія, што хацелі праз вакно вывесьць напісаную на паперы вялікую лічбу 25, аднак ім адрадзілі гэта, баючыся якойсь правакацыі й непатрэбных ахвяр. Затое паўтараньне нявінных слоў "25" нікога ня разіла і ня ўзбуджала ніякага падозраньня й кожны беларус чуў яго ў гэты дзень ня раз.

"25" была для нас доўга магічнай лічбай. Яна нас падтрымоўвала на духу, лучыла ўсіх беларусаў у адну сям'ю, прыпамінала аб бязупынным змаганьні, а галоўнае — прыпамінала аб тым, што сядзім мы не прыпадкова.

БНР ЦІ БССР

У "Голасе Радзімы" № 13 за сакавік 1968 г. быў надрукаваны артыкул А.Пятровіча пад загалоўкам "Праўда аб Акце 25 Сакавіка". Артыкул гэты накіраваны на тое, каб зьбіць з нацыянальна-дзяржаўнай сьвядомасьці беларусаў у вольным сьвеце й зьнеахвоціць іх да сьвяткаваньня 50-гадовага юбілею абвешчаньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі.

У імя аб'ектыўнай праўды, абапіраючыся на гістарычныя факты, узятыя з розных крыніцаў улучна з бальшавіцкімі, пастараемся бесстаронна разгледзіць падзеі, закранутыя А.Пятровічам.

1. БАЛЬШАВІКІ Й ДЗЯРЖАЎНАСЬЦЬ НЕРАСЕЙСКІХ НАРОДАЎ СССР

У сваім артыкуле А.Пятровіч кажа: "Дзякуючы рэвалюцыі й савецкай уладзе Беларусы, як усе народы вольнай Расеі, упяршыню за шматгадовую гісторыю атрымалі права й магчымасьць стварыць сваю нацыянальную дзяржаву..." — Тут ёсьць поўнае запярэчаньне гістарычнай праўды. Беларусы, Палякі, Украінцы, Армяне, Грузіны, Татары й Туркестанцы мелі сваю дзяржаўнасьць раней за Расею (Расея пачала называцца так ад Пятра Вялікага, раней-жа была Маскоўскім княствам). У 10-12 стг. Беларусь мела пачатковую дзяржаўнасьць у сваіх княствах Полацкім, Турава-Пінскім і Смаленскім, а ад 13 стг. у Вялікім Княстве Літоўскім. Пад Расею трапіла толькі ў канцы 18 стг., а раней ані з Маскоўшчынай, ані з Расеяй, апрача войнаў, нічога супольнага ня мела. Маскоўшчына, а пазьнейшая Расея зьнішчала дзяржаўнасьць усіх пералічаных вышэй народаў і, забраўшы іхныя землі, стварыла сваю імпэрыю. Бальшавікі нікому не стварылі сувэрэннай дзяржаўнасьці, наадварот, яны зьнішчылі адроджаную ў 1917-18 гадох дзяржаўнасьць забраных Расеяй нерасейскіх народаў і стварылі ім не незалежныя дзяржавы, а фікцыйныя савецкія рэспублікі, падпарадкаваныя Маскве. Яны адрадзілі расейскі імпэрыялізм, узмоцнілі яго й удасканалілі.

Цьверджаньне А.Пятровіча, што пасьля бальшавіцкага перавароту ў кастрычніку 1917 году "...поўным ходам ішла падрыхтоўка да стварэньня Беларускай Савецкай Рэспублікі" — абсалютна нязгоднае з праўдай. Вось што кажа актыўны ў тых часох на Беларусі вызначны бальшавік В.Кнорын у сваёй кнізе "1917 г. в Белоруссии и на Западном фронте" (Менск, 1925, бб.74-75): "...Беларускае пытаньне, дзеля таго, што бальшавікі не ўдзялялі яму належнай увагі, спрычынілася да некаторых нашых прыкрасьцяў. Папершае, перад Саўнаркомам Заходняй Вобласьці паўстала пытаньне аб выдзяленьні беларускіх вайсковых аддзелаў... Падругое, перад Саўнаркомам Вобласьці паўстала пытаньне аб 1-ым Усебеларускім зьезьдзе (Кангрэсе, В.Ж.), скліканым у Менску з дазволам Наркамнаца (Народнага Камісарыяту Нацыянальнасьцяў у Петраградзе, В.Ж.)... Пасьля доўгага змаганьня за рэвалюцыйную бальшыню левай часьціны зьезду, прынятая зьездам рэзалюцыя аб уладзе, усё-ж такі аказалася нацыянальна-дэмакратычнай, у сапраўднасьці скіраванай да замены ўлады Саветаў на нацыянальна-дэмакратычную ўладу, створаную зьездам. Дзеля гэтага Саўнарком Вобласьці пастанавіў распусьціць зьезд... На бліжэйшы час роспуск Усебеларускага зьезду спрычыніўся да пераходу беларускай нацыяналістычнай дэмакратыі яўна на бок выразных праціўнікаў савецкай улады і да патрыманьня ёю рыхтаваных плянаў, завершаных арганізацыяй ураду Беларускай Народнай Рэспублікі пасьля адступленьня савецкай улады".

Дык не бальшавікі дбалі пра беларускую дзяржаўнасьць, а беларускія народныя масы, дэмакратыя, што выявіла сваю волю на Усебеларускім Кангрэсе пастановай стварэньня Беларускай Народнай Рэспублікі, якая была абвешчана незалежнай пасьля таго, як бальшавікі на мірнай канфэрэнцыі з Немцамі ў Берасьці раздавалі беларускія землі нашым суседзям, ігнаруючы волю беларускага народу. Пасьля абвешчаньня незалежнасьці Беларусі бальшавікі ня мелі ўжо іншага выхаду, як стварыць сваю Савецкую Беларускую Рэспубліку, што яны й зрабілі на цэлы год пазьней.

2. УСЕБЕЛАРУСКІ КАНГРЭС

Скліканы ў сьнежні 1917 г. Усебеларускі Кангрэс А.Пятровіч называе контрарэвалюцыйным зборышчам, падабраным "Беларускай Радай", якое, быццам, складалася "...з буржуазных інтэлігэнтаў, памешчыкаў, фабрыкантаў (падкрэсьленьне маё, В.Ж.), кулакоў, буйных чыноўнікаў". У сапраўднасьці-ж Усебеларускі Кангрэс меў такое вялікае прадстаўніцтва ад усіх пластоў беларускага народу, якога ня меў ніводзін народ з усяе Расейскае імпэрыі, нават ня мела яго й Усерасейскае Ўстаноўчае Сабраньне. Вось што кажа пра склад Кангрэсу сучасны гісторык БССР Вадзім Круталевіч у артыкуле "Без народнае апоры" (у часапісе "Полымя" № 2, 1967 г., б.186, 187, 188): "Згодна з літаратурнымі дадзенымі, у зьезьдзе (Кангрэсе, В.Ж.) удзельнічала 1915 чалавек, з іх 1175 з рашаючым голасам і 740 з дарадчым... Гэта былі найбольш прадстаўнікі валасных, павятовых і губэрнскіх земстваў, гарадзкіх самакіраўніцтваў, павятовых і губэрнскіх зямельных камітэтаў, настаўніцкіх арганізацыяў, саюзаў земскіх і паштова-тэлеграфных служачых, розных нацыяналістычных арганізацыяў. Не пакінуты былі бяз увагі нават дарожныя й бежанскія камітэты... Валасныя й павятовыя земствы, гарадзкія думы, настаўніцкія бежанскія арганізацыі й павятовыя Саветы сялянскіх дэпутатаў пасылаюць па адным дэлегату. Губэрнскія харчовыя камітэты і губэрнскія сялянскія Саветы — па тры дэлегаты. Саветам рабочых і салдацкіх дэпутатаў прапаноўвалася накіраваць на зьезд па адным дэлегату... На зьезд у Менск прыбыло больш за 700 прадстаўнікоў арміі й флёту, г.зн. больш за трэць усіх дэлегатаў з рашаючым голасам. Прадстаўнікі арміі займалі на зьезьдзе найбольш правыя пазыцыі, патрабуючы неадкладнага абвяшчэньня "незалежнай Беларусі"... На зьезьдзе прысутнічалі, праўда, іх была нязначная колькасьць, прадстаўнікі Саветаў, і сярод іх дэлегаты Віцебскага губэрнскага зьезду Саветаў...". Былі на Кангрэсе й беларускія бальшавікі з Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай партыі, якая ўтварылася з левага крыла Беларускай Сацыялістычнай Грамады ў Петраградзе. "Цэнтральны Камітэт партыі ўхваліў паездку ў Менск 10 сяброў гэтай арганізацыі і матар'яльна падтрымаў яе. Накіраваныя зь Петраграду беларусы павінны былі дзейнічаць у кантакце з камуністамі Заходняй вобласьці..." — кажа Круталевіч. Ён-жа прыводзіць словы А.Чарвякова (пазьнейшага прэзыдэнта БССР, В.Ж.), паводля якіх "на Кангрэсе была пэўная частка дэлегатаў работнікаў і сялян, настроеная зусім пасавецку, і таму кіраўніком Кангрэсу трэба было прыстасоўвацца й маскаваць савецкай фразэалёгіяй антысавецкія справы".

Характэрна, што, як кажа В.Круталевіч, зьезд не прызнаваў мясцовай бальшавіцкай улады, бо, паводля слоў Канчара, аднаго з арганізатараў Кангрэсу, "Саўнарком Заходняй Вобласьці, утвораны на франтавым зьезьдзе ў Менску (г.зн.на зьезьдзе расейскага войска на Беларусі, В.Ж.),...і Саветы рабочых і сялянскіх дэпутатаў, ня ўдзельнічалі ў выбарах "гэтых камісараў". — Довады В.Круталевіча супраць гэтага цьверджаньня слабыя й непераконлівыя. Зразумела тады, чаму разгон Кангрэсу вайсковай сілай на загад гэтага бясправнага органу — Саўнаркому Заходняе Вобласьці — выклікаў паўсюднае абурэньне.

Паводля словаў А.Чарвякова ("За Савецкую Беларусь", Менск, 1927, бб.41—50), удзельнік Кангрэсу, ведамы беларускі сацыялістычны дзеяч А.Бурбіс, так прадстаўляў склад яго: "...На зьезьдзе былі, апрача прадстаўнікоў салдат і матросаў усіх франтаў і флёту, прадстаўнікі рабочых арганізацыяў, валасных земстваў, гарадоў, чыгуначнікаў, паштова-тэлеграфных служачых, сацыялістычных партыяў ад бальшавікоў да меншавікоў і ад максымалістых да правых с.-р. (эсэраў, В.Ж.), Усерасейскага Савету Сялянскіх дэпутатаў, Савету Рабочых і Сялянскіх дэпутатаў, уцекачоў, кааператываў, беларускіх сацыялістычных і нацыяналістычных партыяў і арганізацыяў. З прадстаўнікоў кадэцкай партыі й абшарнікаў ня было аніводнага дэпутата, хаця аб прысутнасьці, асабліва абшарнікаў, вельмі часта гавораць. Былі арганізаваныя на зьезьдзе сялянскія зямляцтвы — Менскае, Магілеўскае, Віцебскае, Віленскае, Горадзенскае й Смаленскае...".

З паданых тут цытатаў бачым, якое шырокае й усестароньнае прадстаўніцтва меў Усебеларускі Кангрэс ад усіх пластоў беларускага народу. Не дарма-ж вышэй успомнены В.Кнорын называе Усебеларускі Кангрэс "Учредзіцельным Сабраньнем" (Устаноўчым соймам). Адно, на што наракаюць бальшавіцкія аўтары, дык гэта не тое, што Кангрэс не прызнаваў савецкай улады на Беларусі й замест яе, пастанавіў стварыць Беларускую Дэмакратычную Рэспубліку.

Дадамо да гэтага, што, як відаць з успомненага артыкулу В.Круталевіча, Народны Камісарыят Нацыянальнасьцяў у Петраградзе даў згоду на Усебеларускі Кангрэс і нават асыгнаваў на гэту мэту 50.000 рублёў згодна з пастановай Саветаў Народных Камісараў пад старшынствам самога Леніна ("Без нар.апоры", "Полымя" № 2, 1967, б.184—85). Дык Кангрэс быў легальным нават з бальшавіцкага глездзішча.

Чаму-ж тады Усебеларускі Кангрэс быў абвешчаны контрарэвалюцыйным і разагнаны быў бальшавіцкай вайсковай сілай? Адказ на гэта пытаньне дае сам А.Пятровіч: "Нацыяналісты вырашылі стварыць асобную ад рэвалюцыйнай Расеі "незалежную беларускую дзяржаву..." і — дадае дэмагагічныя словы — "...а ў сапраўднасьці вотчыну беларускіх памешчыкаў і капіталістаў..." (Былі тады памешчыкі, фабрыканты й капіталісты, што прызнаваліся да беларускасьці? В.Ж.). І далей: "...Выконваючы волю беларускага народу, мясцовыя ворганы Савецкай улады распусьцілі "кангрэс"... — кажа А.Пятровіч.

Аб якой волі беларускага народу ён гаворыць? Воля беларускага народу была выказана 1915-ма дэлегатамі яго на легальным Кангрэсе ў прыняцьці пастановы аб утварэньні Беларускай Дэмакратычнай Рэспублікі. Якая-ж іншая яшчэ магла быць воля беларускага народу? Мясцовыя ворганы Савецкай улады, аб якіх гаворыць А.Пятровіч, не маглі мець ніякага дачыненьня да беларускага народу й ягонай волі. Гэта былі чужыя людзі, якія апіраліся на расейскае бальшавіцкае войска, што было тады на Беларусі, і на малыя групкі рознанацыянальных бальшавікоў. Гэтыя ўлады зрабілі вялікае злачынства супраць беларускага народу, разагнаўшы сілай амаль двутысячны легальны Кангрэс ягоных дэлегатаў. Гэтым тыя бальшавіцкія ўлады сплямілі бальшавізм як рэвалюцыйны рух на ўсе вякі.

А што пазьней розныя бальшавіцкія зьезды сваіх аднадумцаў выносілі рэзалюцыі супраць Усебеларускага Кангрэсу — дык гэта, з пункту гледжаньня аб'ектыўна-праўнага, ня мае ніякага значэньня, бо: 1. рэзалюцыі гэтыя былі вынесены "постфактум", 2. з бальшавіцкай статыстыкі ведама, што бальшавікі-камуністыя прадстаўлялі нязначную меншыню ў дачыненьні да насельніцтва Беларусі.

Найважнейшым мамэнтам тут ёсьць той факт, што бальшавікі разагналі Усебеларускі Кангрэс, які быў скліканы зь іх згодай і зь іх удзелам, і разагналі яго толькі таму, што Кангрэс гэты, выяўляючы сувэрэнную волю беларускага народу, ня дзеяў па іхняй указцы й ня стаўся бальшавіцкай марыянэткай, а дзеяў самастойна й прыняў рэзалюцыю аб утварэньні Беларускай Дэмакратычнай Рэспублікі — згодна зь інтарэсамі беларускага народу.

Калі-б Кангрэс пайшоў па бальшавіцкай лініі й прыняў пастанову аб утварэньні бальшавіцкай беларускай дзяржавы — з дыктатурай бальшавіцкай партыі й цэнтральнага ўраду — тады-б напэўна ня быў-бы разагнаны, наадварот, тады-б гэты Кангрэс бальшавікі хвалілі-б і славілі. Вось дзе наглядны прыклад у гісторыі, як бальшавікі лічацца з воляй народу й дэмакратыяй! А з другога боку, разагнаючы легальны Усебеларускі Кангрэс, бальшавікі самі даказалі, што яны ня мелі падтрыманьня й апоры ў беларускім народзе й маглі захапіць уладу на Беларусі толькі сілай... Гэтай праўды ніяк не схаваеш, не памогуць тут ніякія даўжэзныя артыкулы бальшавіцкіх гісторыкаў і публіцыстаў.

(ПРАЦЯГ БУДЗЕ).

27, панядзелак

Беларускае тэлебачанне

9.05. Дак.фільмы.
10.05. Скарбы беларускай гісторыі.
10.35. Спявае Марат Грыгорчык.
11.05. Край. Гісторыка-публіцыстычная праграма.
11.40. Студыя "МЭТА".
• 12.25. Праграма мультфільмаў кінастудыі "Беларусьфільм".
13.20. "Песню бярыце з сабою". 1-е аддзяленне.
14.30. Зямлі маёй паданні.
14.50. "Песню бярыце з сабою". 2-е аддзяленне.
15.50. "Загадка Францыска Скарыны".
16.00. Ад дэкларацыі да адраджэння. Прымае ўдзел Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.С.Шушкевіч.
17.00. Урачыстае пасяджэнне і канцэрт, прысвечаныя Дню незалежнасці.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
◆ 21.25. "Прыйдзі і віждзь".
22.40. Спартыўны тэлекур'ер.
23.00. НіКа.
23.15. Прэм'ера відэафільма Беларускага тэлебачання "Пралог".

I канал. Астанкіна

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
• 7.50. "Сонечны зайчык".
8.00. Навіны.
8.20. "Новае пакаленне выбірае".
◆ 9.10. "Бывай, Рафаэль" (Італія).
10.05. "Шмат галасоў – адзін свет". "Тры сястры" (Францыя).
• 10.10. "Уздоўж ды па рэчцы...".
10.25. Фільм-канцэрт.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.25. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
• 12.55. "Шкоднік".
13.10. Тэлемікст.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. XXV летнія Алімпійскія гульні.
15.45. "Адпачывай".
16.00. Музычная праграма для падлеткаў.
• 16.40. "Чароўны ліхтар".
17.00. Навіны.
◆ 17.25. "Ля краю месячнага кратэра".
18.15. НЭП.
18.45. Дзённік XXV летніх Алімпійскіх гульняў.
19.00. Тэма.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.
◆ 0.25. "Кампаньёны".

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.25. Час дзелавых людзей.
7.55. Зусім сакрэтна.
8.50. Панове-таварышы.
9.05. Вінілавыя джунглі.
9.35. Вершы амерыканскіх паэтаў.
9.55. Дзённік Алімпіяды. Спартыўная гімнастыка (жанчыны). Плаванне. Бокс.
12.55. Спорт-шоу.
13.00. Весткі.
13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Пра бізнес і пра сябе.
15.30. Дзіцячая гадзіна (з урокам французскай мовы).
16.30. Там-там навіны.
16.45. Т.Ін.Ка.
17.00. "Сустрэчы з музыкай". Перадача 5-я.
17.50. Тварам да Расіі.
18.05. Наш сад.
18.35. Экран крымінальных паведамленняў.
18.45. Свята кожны дзень.
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
◆ 19.20. "Саўдзельнікі".
20.55. "Экспацэнтр" прадстаўляе.
21.00. XXV летнія Алімпійскія гульні. Плаванне. Веласпорт.
21.55. Рэклама.
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзюдо. Бокс.

28, аўторак

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Фільм-канцэрт.
◆ 9.45. "Прыйдзі і віждзь".
16.30. Навіны.
◆ 16.35. Экран дзіцячага фільма. "Не пакідай". 1-я серыя.
• 17.45. "Амаль нявыдуманая гісторыя", "Пекар і гультай".
18.00. Недарэчнасці з канверсіяй у Пружанскім раёне.
18.20. Тэл.дак.фільмы.
19.00. Абласныя навіны (Віцебск).
19.10. Наш каментарый.
19.15. Процістаянне.
20.25. Рэклама.
20.30. Мікола Аўрамчык чытае свае вершы.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. Сустрэчы на Беласточчыне.
◆ 21.50. "Сябар маёй сяброўкі" (Францыя).
23.30. НіКа.

I канал. Астанкіна

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
• 7.50. "Казка пра калабок".
8.00. Навіны.
◆ 8.20. "Багатыя таксама плачуць".
• 9.05. "Сцёпа-марак", "Казка за казкай".
9.50. Канцэрт удзельнікаў Усесібірскага конкурсу аркестраў і ансамбляў народных інструментаў імя Б.Феакцістава.
10.30. Тэл.дак.фільм "Белае з чырвоным на цёмным фоне".
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.25. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
12.55. Тэл.дак.фільм.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. XXV летнія Алімпійскія гульні.
◆ 15.55. "У пошуках капітана Гранта". 1-я серыя.
17.00. Навіны.
17.25. Студыя "Палітыка" паказвае: "Правінцыя".
◆ 17.55. "Багатыя таксама плачуць".
18.40. Дзённік XXV летніх Алімпійскіх гульняў.
18.50. Дак.фільм "Сакрэтныя службы" (Францыя). 1-я серыя.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.
◆ 0.35. "Гульня хамелеона". 1-я серыя.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.25. Час дзелавых людзей.
7.55. "Адміраючы жанр?..".
8.40. Залатая шпора.
9.10. "Калекцыянер".
9.25. Джаз-тайм.
9.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзённік Алімпіяды. Плаванне. Спартыўная гімнастыка (жанчыны). Баскетбол (мужчыны).
12.55. Спорт-шоу.
13.00. Весткі.
13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Тэлебіржа.
15.30. Калі вам за...
◆ 15.40. "Дзіцячыя мары" (Францыя). 12-я серыя.
16.00. "Хіт-дзённік".
16.30. Там-там навіны.
16.45. Т.Ін.Ка.
17.00. Музыка горада.
17.20. "Дом Шарамецевых".
17.50. Залаты Астап.
18.05. Парламенцкі веснік.
18.25. XXV летнія Алімпійскія гульні. Бокс.
18.45. Свята кожны дзень.
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
19.20. XXV летнія Алімпійскія гульні. Плаванне. Бокс.
21.00. Акно ў Расію. "Айчына мая".
21.55. Рэклама.
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзюдо. Спартыўная гімнастыка (жанчыны).

29, серада

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Фільм-канцэрт.
◆ 9.50. "Дом Бернарды Альбы".
16.30. Навіны.
◆ 16.35. Экран дзіцячага фільма. "Не пакідай". 2-я серыя.
17.45. "ПІК" прадстаўляе... Юная мастачка Наташа Шчукіна.
18.00. Тэл.дак.фільмы.
19.00. Абласныя навіны (Гомель).
19.10. Наш каментарый.
19.15. Чарнобыль: праблемы і вырашэнні. Калі з'явіцца ў продажы прэпарат Сел Гард?
19.40. Паэт Г.Леўчык.
19.55. Роднае слова.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. Рэклама.
◆ 21.30. "Пашпарт".
23.10. НіКа.

I канал. Астанкіна

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
• 7.50. "Стары Перакаці-поле".
8.00. Навіны.
◆ 8.20. "Багатыя таксама плачуць".
9.50. Прэм'ера тэл.дак.фільма "Дзівак з Падлеснай Таўлы".
10.10. Л.Бернстайн. Сімфанічныя танцы з мюзікла "Вестсайдская гісторыя".
• 10.30. "Кошчын дом".
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.25. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
• 12.55. "А ў гэтай казцы было так...".
13.10. Тэлемікст.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. XXV летнія Алімпійскія гульні.
15.35. Сёння і тады.
◆ 15.55. "У пошуках капітана Гранта". 2-я серыя.
17.00. Навіны.
17.25. Вялікія праблемы малога экрана.
◆ 17.55. "Багатыя таксама плачуць".
18.40. Дзённік XXV летніх Алімпійскіх гульняў.
18.50. Дак.фільм "Сакрэтныя службы" (Францыя). 2-я серыя.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.
◆ 0.30. "Гульня хамелеона". 2-я серыя.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.20. Рэклама.
7.25. Час дзелавых людзей.
7.55. Акно ў Расію. "Айчына мая".
8.50. Праграма "Ключ".
9.05. Надзвычайная сітуацыя.
9.50. Спорт-шоу.
9.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзённік Алімпіяды. Плаванне. Спартыўная гімнастыка (жанчыны).
◆ 11.55. "Смак халвы".
13.00. Весткі.
13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Бізнес – новыя імёны.
15.15. Сігнал.
15.30. Азы кар'еры.
15.45. Хрысціянская праграма.
16.30. Там-там навіны.
16.45. Т.Ін.Ка.
17.00. "Далёкі Усход".
17.45. Тварам да Расіі.
18.00. "У зоне Ла-Манша"
18.30. Камерны хор і харавая капэла хлопчыкаў.
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
◆ 19.30. "Санта-Барбара".
20.20. XX стагоддзе ў кадры і за кадрам.
21.20. Рок-кафэ.
21.55. Рэклама.
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Веласпорт. Дзюдо. Стральба. Плаванне.

30, чацвер

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Тэл.дак.фільм.
◆ 9.25. "Пашпарт".
11.05. Гаворым па-беларуску.
16.30. Навіны.
• 16.35. "Ходжа Насрэдзін", "Дзівосны манеж", "Добрая казка".
17.20. Дзіцячая тэлефілармонія. Яўрэйскія народныя песні выконвае хор СШ № 102 г.Мінска.
18.00. Чаму пусцеюць даёнкі. Перадача з Віцебска.
18.20. Тэл.дак.фільм.
18.50. Рэзерв.
18.55. Зачытайце маё пісьмо...
19.00. Абласныя навіны (Гродна).
19.10. Гаспадар. Здольнасці прадпрымальніцтва.
19.55. Футбольны агляд.
20.30. Рэклама.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. Латарэя ўдачы.
21.30. "Крок".
23.00. НіКа.
23.15. Іграе Раберта Турын (Італія).

I канал. Астанкіна

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
• 7.50. "Першыя сустрэчы".
8.00. Навіны.
◆ 8.20. "Багатыя таксама плачуць".
• 9.50. "Люстэрка", "Чароўныя званочкі".
10.10. Клуб падарожнікаў (з сурдаперакладам).
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.25. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
12.55. З.Кочыш іграе Ф.Шапэна.
13.10. Тэлемікст.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. XXV летнія Алімпійскія гульні.
◆ 15.55. "У пошуках капітана Гранта". 3-я серыя.
17.00. Навіны.
17.25. ...Да 16 і старэйшым.
◆ 17.55. "Багатыя таксама плачуць".
18.40. Дзённік XXV летніх Алімпійскіх гульняў.
18.50. Дак.фільм "Сакрэтныя службы" (Францыя). 3-я серыя.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.
◆ 1.00. "Начны візіт". 1-я серыя.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.20. Час дзелавых людзей.
7.50. "У зоне Ла-Манша".
8.20. "Бывай, зброя!".
8.50. "Дай лапу, сябар".
◆ 9.05. "Санта-Барбара".
9.55. Дзённік Алімпіяды. Баскетбол (мужчыны). Валейбол (жанчыны). Бокс.
12.55. Спорт-шоу.
13.00. Весткі.
13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Тэрмінал.
15.30. Мінарэт.
15.45. Пілігрым.
16.30. Там-там навіны.
16.45. Т.Ін.Ка.
17.00. "Каўказ-рэвю".
17.45. Парламенцкі веснік.
18.00. Студыя "Нотабене".
18.45. Свята кожны дзень.
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
19.20. XXV летнія Алімпійскія гульні. Бокс. Плаванне. Спартыўная гімнастыка (жанчыны).
21.55. Рэклама.
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзюдо. Спартыўная гімнастыка (жанчыны).

31, пятніца

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Фільм-канцэрт.
◆ 9.35. "Антон Іванавіч злуецца".
16.30. Навіны.
• 16.35. "Атракцыён", "Кам-
• 16.35. "Атракцыён", "Кампазіцыя на тэму... Рыжык", "Кракакот", "Чарцяня № 13", "Каменныя музыкі".
17.25. "Канікулы, канікулы...". Адпачынак дзяцей у піянерскім лагеры "Чабарок".
18.00. Праблемы лясной гаспадаркі.
18.45. Тэл.дак.фільм.
19.00. Абласныя навіны (Магілёў).
19.10. Наш каментарый.
19.15. Бізнесклуб "Партнёр" прапануе...
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
◆ 21.25. "Антон Іванавіч злуецца".
22.40. НіКа.
22.55. Забаўляльная праграма.

I канал. Астанкіна

5.00. Навіны.
5.20. Ранішняя гімнастыка.
5.30. Раніца.
• 7.50. "Самы малодшы дождж ык".
8.00. Навіны.
◆ 8.20. "Багатыя таксама плачуць".
9.05. Міжнародны фестываль кантры- і фолкмузыкі.
10.00. XXV летнія Алімпійскія гульні.
11.00. Навіны (з сурдаперакладам).
11.25. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
• 12.55. "Ноч нараджэння".
13.15. Брыдж.
13.40. Бізнес-клас.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.25. XXV летнія Алімпійскія гульні.
◆ 15.55. "У пошуках капітана Гранта". 4-я серыя.
17.00. Навіны.
17.25. Чалавек і закон.
◆ 17.55. "Прыгоды чорнага Прыгажуна" (Англія). 3-я серыя.
18.20. ТБ"Нява".
18.40. Дзённік XXV летніх Алімпійскіх гульняў.
18.50. "ВІД" прадстаўляе.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.
◆ 1.45. "Начны візіт". 2-я серыя.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.20. Рэклама.
7.30. Час дзелавых людзей.
8.00. Студыя "Нотабене".
8.40. Вольны час.
8.55. Кабарэ "Бязглуздзіца".
9.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзённік Алімпіяды. Валейбол (мужчыны). Баскетбол (мужчыны).
12.55. Спорт-шоу.
13.00. Весткі.
13.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
15.00. Тэлебіржа.
15.30. Рок чыстай вады.
15.50. Пісьмы з Ялты.
16.30. Там-там навіны.
16.45. Т.Ін.Ка.
17.00. "Адлюстраванне".
17.45. Панове-таварышы.
18.00. Белая варона.
18.45. Экран крымінальных паведамленняў.
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. XXV летнія Алімпійскія гульні. Веласпорт. Плаванне.
20.00. У свеце аўта- і мотаспорту.
20.30. XXV летнія Алімпійскія гульні. Веласпорт. Лёгкая атлетыка.
21.55. Рэклама.
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзюдо. Бокс.

1, субота

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
◆ 8.45. "Дон Сезар дэ Базан". 1-я серыя.
10.00. Паказвае Брэст.
11.00. Тыдзень планеты.
11.15. Тэл.дак.фільмы.
12.15. Дом для састарэлых у вёсцы Яхімоўшчына Маладзечанскага раёна.
12.45. Рускія рамансы спявае Вячаслаў Мацарда.
13.15. Сустрэчы з Луцкевічамі. Частка 1-я (фонд).
• 14.00. "Суперкніга". 13-я серыя.
14.35. Сустрэчы з Луцкевічамі. Частка 2-я (фонд).
◆ 15.20. "Сябар".
• 16.40. "Нязнайка ў Сонечным горадзе". Часткі 1, 2, 3-я.
17.35. Канцэртная праграма з вечара беларускай і амерыканскай грамадскасці. Частка 1-я.
19.05. Гаворым па-беларуску.
19.35. На атрыманне Дзяржаўнай прэміі Беларусі. Вяртанне "Тутэйшых".
20.35. Рэклама.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.25. "Тысяча мільярдаў дола-
21.25. "Тысяча мільярдаў долараў" (Францыя). 1-я серыя.
22.40. НіКа.
22.55. Футбол-92. Чэмпіянат Беларусі. "Металург" (Маладзечна) – "Дынама" (Мінск). У перапынку (23.40) – Вынікі тура.

I канал. Астанкіна

6.30. Суботняя раніца дзелавога чалавека.
7.30. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
8.10. "Музычныя інструменты і іх гісторыя" (Германія). 8-я серыя "Кантрабас".
8.35. Як дабіцца поспеху.
8.50. Радыё "Труба".
9.20. Цэнтр.
10.05. XXV летнія Алімпійскія гульні.
12.10. "НЛА: неаб'яўлены візіт".
12.40. "Музей на Дэлегацкай".
◆ 13.10. "Чалавек або д'ябал?". Фільм 2-гі.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
• 14.25. "Прыгоды маленькага Мука".
15.30. У свеце жывёл.
16.10. "Снілася Шахматава...".
• 16.55. "Пчала Мая".
17.20. Шчаслівы выпадак.
◆ 18.25. "Эцюды пра Урубеля".
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
7.20. "Іркуцктэлефільм" прадстаўляе.
8.00. Баскетбольны агляд НБА.
8.30. Праграма "03".
9.00. Рэтра-эстрада.
9.10. Пілігрым.
9.55. Дзённік Алімпіяды. Лёгкая атлетыка. Плаванне. Веласпорт.
12.55. Спорт-шоу.
13.00. Весткі.
◆ 13.20. "Адзіная".
14.55. "Бурда модэн" прапануе...
15.25. Аб жыцці прападобнага Серафіма Сароўскага.
15.55. Расія і свет.
16.25. Сустрэча з акцёрамі С.Немаляевай, бацькам і сынам Лазаравымі.
17.10. Парламенцкі веснік.
◆ 17.25. "Адзінокая жанчына жадае пазнаёміцца".
18.55. Рэклама.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. XXV летнія Алімпійскія гульні. Лёгкая атлетыка. Спартыўная гімнастыка (жанчыны).
21.55. Рэклама.
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.55. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзюдо. Спартыўная гімнастыка (жанчыны).

2, нядзеля

Беларускае тэлебачанне

8.30. Раніца рэспублікі.
8.45. Фільм-канцэрт.
◆ 9.50. "Дон Сезар дэ Базан". 2-я серыя.
10.55. Тэл.дак.фільм.
11.10. "Лявоніха". Тэленарыс пра партызанскую сувязную М.Г.Сувалаву.
11.35. Іграе Генадзь Забара (кларнет).
12.35. "Не жадай зла, злом абернецца".
13.00. НіКа.
13.45. Конны спорт.
• 14.30. "Раз каўбой, два каўбой", "Гэта зусім не пра гэта!".
14.45. Кінаэкран-92. Жнівень.
16.10. Тэл.фільм.
17.10. Творчы партрэт Алеся Звонака.
17.35. Канцэртная праграма з вечара беларускай і амерыканскай грамадскасці. Частка 2-я.
19.05. Архіварыус.
20.00. Панарама.
• 20.25. "Цудоўны Гоша". Часткі 3, 4, 5.
20.40. Калыханка.
◆ 21.00. "Тысяча мільярдаў долараў" (Францыя). 2-я серыя.
22.10. Існасць. Духоўна-рэлігійная праграма.

I канал. Астанкіна

6.00. Гадзіна сілы духу.
7.00. На XXV летніх Алімпійскіх гульнях.
7.45. Тыраж "Спортлато".
8.00. Раным-рана.
8.40. Магчыма ўсё.
9.10. Ранішняя зорка.
10.00. Прэм'ера тэл.дак.фільма "Серафім Сароўскі. Вяртанне".
10.50. XXV летнія Алімпійскія гульні.
12.30. IX Міжнародны фестываль тэлепраграм народнай творчасці "Вясёлка". "Ямайка сёння".
12.55. Кінаафіша.
КТБ-1 І канал "Франс інтэрнасьяналь" прадстаўляюць.
13.10. Тэл.дак.фільм з серыяла "Запаведнікі дзікай прыро-
"Запаведнікі дзікай прыроды". Фільм 10-ы.
◆ 13.35. "Марк і Сафі". Фільм 10-ы.
14.00. Навіны (з сурдаперакладам).
14.20. XXV летнія Алімпійскія гульні.
15.30. Клуб падарожнікаў.
16.15. "Панарама".
• 16.55. Уолт Дысней прадстаўляе...
17.45. Навіны.
18.00. Дак.фільм.
◆ 19.00. "Выкраданне Празерпіны" (Італія).
20.00. Вынікі.
20.45. XXV летнія Алімпійскія гульні. У перапынку (23.00) – Навіны.

Канал "Расія"

7.00. Весткі.
• 7.20. "Вялікі Ух".
7.30. Чэмпіянат свету па баскетболу сярод прафесіяналаў НБА.
8.30. "Хочаце – верце".
• 9.00. "Суперкніга". 23-я серыя.
9.25. Аты-баты...
9.55. Дзённік Алімпіяды. Веласпорт. Лёгкая атлетыка. Валейбол. Тэніс. У перапынку (12.55) – Спорт-шоу. Весткі.
15.20. Бенефіс Л.Касаткінай і В.Васільева.
16.25. Зігзаг удачы.
17.05. "Незнаёмы Буркоў. Пісьмы да сябра".
17.55. Вечар у Сакольніках з Сяргеем Шаровым.
18.25. Музычная вёска.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. Спявае Ларыса Трухіна.
19.45. Міністр замежных спраў Расіі А.Козыраў на радыёстанцыі "Рэха Масквы".
20.25. Музыка ў стылі "пепсі".
22.00. Весткі.
22.20. Спорт-шоу.
22.25. XXV летнія Алімпійскія гульні. Дзюдо. Лёгкая атлетыка. Плаванне. Баскетбол (мужчыны).

Каб зэканоміць ваш час:
◆ *мастацкія*
• *мультыплікацыйныя фільмы*

ВЯСКОВЫ РЭКЕТ

ГУМАРЭСКА

Саўгасны пастух дзед Ігнат атрымаў па восені прэмію. Грошы і чэк на пазачарговае набыццё відэамагнітафона ўручалі па спісе ў райвыканкаме. Жонка дзеда Ігната гадоў колькі як памерла, сыны жылі ў горадзе. Але відэамагнітафон ён вырашыў набыць, каб потым падарыць унукам.

Праз месяц да Ігната завітаў госць. Дзед якраз стаяў на ганку, калі падкаціла чырвонае аўто.

— Здароў, дзед!

— Прывітанне.

— Кажуць, ты кароў пасвіш?

— Ды што сказаць,— дзед адкалупнуў валёнкам лядыш.— Надвор'е зараз неспрыяльнае. А так канешне...

— Здаецца, трапіў куды трэба. Прыехаў да цябе, дзед, наконт відэамагнітафона.

— Цікава, цікава... Калі ласка ў хату.

Госць дзеда Ігната — таўстаморды хлапец з маленькімі вочкамі — як толькі ўвайшлі ў хату, накіраваўся да ложка. Побач з ім стаяла перавязаная вожкамі скрынка відэамагнітафона.

— Слухай уважліва, стары, бо ў мяне мала часу. Зараз ты атрымаеш грошы. Рубель у рубель колькі гэта каштуе. А сам відзік аддасі мне.

— Калі вы майстар з магазіна, то навошта мне было перці з горада апарат, каб вось зараз аддаць назад.

— Які табе магазін, дзед. Ты тэлевізар глядзіш?.. Тады павінен ведаць, хто такія рэкеціры. Адзін з іх перад табой. Ну дык што, згодзен?

Перад тварам дзеда Ігната апынуўся здаравенны кулак.

— Яно-та можна, шаноўны грамадзянін. Куды мне, старому, гэткая цацка.

— Ось і добра. Падабаецца мне вясковы люд сваёй падатлівасцю.

Хлопец хуценька адлічыў грошы і аберуч ухапіў за вожкі скрынку.

— Ого! Твой відзік, дзед, укамплектаваны па экспартным варыянце. Цяжкаваты.

— Праўду кажаш, хлопчык. Гэткі тавар і на міжнародны кірмаш павезці не сорамна.

Дзед правёў госця да варот. Накінуў на хвортку клямку.

Але не паспеў узысці на ганак, як у вароты пастукалі і голас раз'юшанага "госця" запытаў:

— Ты што, порхаўка старая, замест апаратуры паклаў? Дзе мае грошы?

Дзед Ігнат адлічыў колькі не то і перакінуў праз плот.

— Годзе жартаваць. Дзе яшчэ трыста рублёў?

— Дык а бульба? Такога гатунку, як я ў скрыначку наадбіраў, па ўсёй вёсцы не знойдзеш. Сам жа кажаш — экспартны варыянт.

— Адчыняй, стары, па-добраму, бо зараз ад хварткі нічога не застанецца.

— Чакай крышку. Вось толькі пабуджу сакратара.

Дзед Ігнат зайшоў за кут хаты і адчапіў ланцуг з шыі ваўкадава, з якім улетку пасвіў статак...

Калі мужыкі збіраюцца каля саўгаснай канторы, абавязкова ўзнікае спрэчка — колькі колаў чырвонага аўто перакусіў дзедаў Кабыздох. Ігнат маўчыць і толькі пасміхаецца. Старыя вяскоўцы — людзі сціплыя.

Уладзімір ДЗЯЖКО.

Тлумачальны слоўнік "ГАРЧЫЧНІКА"

А

Аўтамат — камп'ютэрная абраза

Б

Бульвар — суп-булён

Бомба — звон

К

Кракавяк — жыхар Кракава

С

Сыраежка — аматар сыру

Ч

Чортапалох — крыж.

Алесь ЯСЮЧЭНЯ.

Міхась, чаму зноў спазніўся на ўрокі?

— Таму што матуля прымусіла мяне памыць шыю, але я абяцаю, што гэта было ў апошні раз, Мар'я Іванаўна...

* * *

— Вова, назаві нам два займеннікі!

— Хто? Я?

— Добра, малайчына, сядай.

Падрыхтаваў Кастусь ВАКУЛЕНКА.

Да ведама падпісчыкаў "ЧЗ": пачынаецца падпіска на кулямёты аддзела сатыры і гумару.

КІНААФІША

"МІЛЫ ЭП"

У аснову сцэнарыя гэтай новай каляровай мастацкай кінастужкі, створанай рэжысёрам Алегам Фаміным у МК фірме "Граніт" пры ўдзеле кінастудыі "Беларусьфільм", пакладзена аднайменная аповесць Генадзя Міхасенкі, якая некалі была апублікавана ў часопісе "Юность". Герой фільма і аповесці – старшакласнік Аскольд Эпаў, або, як называлі яго прыяцелі, Эп. Эрудзіраваны, у меру іранічны, дзякуючы залатым рукам і светлай галаве здольны на ўсялякія тэхнічныя выдумкі. І сям'я ў Эпа больш чым шчаслівая – не проста мама, якая любіць, і клапатлівы бацька, а цікавыя людзі з пакалення "шасцідзесятнікаў". Але добраму хлопчыку з добрай сям'і стала раптам сумна. І хадзіць у школу яму таксама стала нецікава, надакучылі шэрасць і "абязлаўка". Праўда, нельга сказаць, каб у Эпа былі бліскучыя веды. З англійскай, напрыклад, справы былі зусім дрэнь. Неяк ён нахаміў маладзенькай настаўніцы, а потым пад уплывам камсорга і аднакласнікаў пайшоў да яе дадому прасіць прабачэння. Дзверы Эпу адчыніла сястра Святланы Пятроўны Валя... Далей дзеянне развівалася па класічных канонах меладрамы: знаёмства, імгненная ўзаемная сімпатыя, каханне, якое пачало нараджацца, першы трапяткі пацалунак...

Галоўныя ролі выконваюць Міхаіл Паламнік, Іна Хрулёва, Ігар Юрап, Аляксандр Стрыжэнаў, Ірына Рабцава.

"ГЕНІЙ"

Так называецца новая каляровая мастацкая кінастужка сумеснай вытворчасці ТА "Вілон" і кінастудыі "Ленфільм".

Да свайго новага фільма, які прадаўжае тэму героя-адзіночкі, з поспехам пачатую ў вострасюжэтнай стужцы "Кат", рэжысёр Віктар Сяргееў выбраў жанр махлярскага дэтэктыва. Як прызнаўся рэжысёр, "гэта перавернутая гісторыя Дзетачкіна ў постперабудовачны час".

Герой фільма Сяргей Нянашаў, у мінулым таленавіты фізік-электроншчык, а зараз дырэктар узорнага магазіна агародніны і сапраўдны геній, чалавек выключнай адоранасці і вострага розуму. Аднак рэдкі талент свой ён праяўляе за мяжой закона. Прычым парушае настолькі вынаходліва, што выклікае да сябе не толькі прафесійную (па абавязку службы), але і проста чалавечую цікавасць у маёра міліцыі Кузьміна...

Яркія вобразы ствараюць у карціне Аляксандр Абдулаў, Ларыса Белагурава, Юрый Кузняцоў, Інакенцій Смактуноўскі, Сяргей Праханаў, Валянціна Талызіна, Анатоль Кузняцоў, Леў Вігдораў.

"ЧАРНАКНІЖНІК"

... 1691 год. Судовы працэс над ведзьмаком, знаўцам чорнай магіі, Чарнакніжнікам. За сувязь з д'яблам яго прыгавораваюць да жудаснай смерці – спалення "над кошыкам з жывымі кошкамі", як таго патрабуюць сярэдневяковыя каноны.

Мінаюць доўгія трыста гадоў. Ужо ў наш час, у 1991 годзе, Чарнакніжнік уваскрэс і зноў разбушаваўся, марачы стаць адзіным сынам Сатаны. Пачынаецца смяротная пагоня за ім... А аб тым, што адбылося далей, гледачы і даведаюцца, паглядзеўшы вострасюжэтную мастацкую кінастужку "Чарнакніжнік", створаную амерыканскімі кінамайстрамі (аўтар сцэнарыя – Д.Т.Твохі, рэжысёр – Сціў Майнер). Злавеснага Чарнакніжніка ярка ўвасобіў на экране знакаміты Джуліян Сэндз, узыходзячая галівудская зорка. Выдатна сыгралі свае ролі таксама Рычард Гранд і Лоры Сінгер. Фільм насычаны містычнымі і фантастычнымі сцэнамі, уражвае неверагоднымі спецэфектамі і таму глядзіцца з вялікім напружаннем.

"КАМЕНДАНЦКАЯ ГАДЗІНА"

Гэты каляровы мастацкі фільм таксама стварылі амерыканскія кінамайстры. Сцэнарый яго напісаў Рычард Брэнд, рэжысёр – Сміт Коўэн.

Галоўнымі героямі кінаапавядання з'яўляюцца два браты. У іх абсалютна розныя лёсы. Старэйшы Томпсан – адзін з самых лепшых супрацоўнікаў паліцыі, ад яго не схаваецца ні адзін злачынец. Малодшы брат Майкл трапіў у свой час у дрэнную кампанію, ён займаецца крадзяжом аўтамашын. Але вось у горадзе адбываецца некалькі забойстваў. Ці вінаваты ў іх Майкл?..

Гледачам прапаноўваецца разабрацца ў гэтай няпростай сітуацыі і вызначыць, хто сапраўдны забойца.

Дзяжурны рэдактар Н.СТРАЛКОВА

Мастацкае афармленне нумара В. ДУБОВІКА.

ЧЫРВОНАЯ Змена

Заснавальнік: ЦК СМБ

Выдавец: газетна-выдавецкая фірма "Белая Русь"

Газета ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

АДРАС рэдакцыі: 220041, г.Мінск, праспект Скарыны, 77.

ТЭЛЕФОНЫ: 32-13-54, 32-50-01.

Газета набрана і звярстана ў наборна-выдавецкім бюро "ЧЗ".

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", г. Мінск.

Індэкс 63906. Тыраж 17 000.

Галоўны рэдактар Уладзімір БЕЛЬСКІ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:

Алена АГІБАЛАВА, Сяргей БАЛЦЭВІЧ (адказны сакратар), Валерый ВАРАНЕЦКІ, Валерый ІВАНОЎ, Алег КАМІНСКІ (першы нам. гал. рэдактара), Віктар ЛЮКОВІЧ, Мікалай ЛАРКОВІЧ, Алесь МАСАРЭНКА, Станіслаў НІЧЫПАРОВІЧ, Алесь ПАЛЫНСКІ, Наталля ПЛЫТКЕВІЧ, Павел СІМАНАЎ (нам. гал. рэдактара), Алег СЛУКА, Наталля СТРАЛКОВА, Кузьма ШАПЛЫКА.

Зак № 30.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12